

Institutionen för skogens produkter och marknader

**Privata markägares attityder och inställningar
till föryngringsfrågor**

– En studie utförd i Mälardalen

Andreas Jansson

Institutionen för skogens produkter och marknader

**Privata markägares attityder och inställningar
till föryngringsfrågor**

– En studie utförd i Mälardalen

Andreas Jansson

---

*Examensarbete 20 poäng, D-nivå i ämnet skogshushållning
Andreas Jansson, skogsvetarprogrammet 97/01*

Handledare SLU: Märten Hugosson

Abstract

Even though Sweden is a small country which has a low rate of inhabitants is it one of the worlds leading nations of exporting products from the forest industries. The Importance of a sustainable use of the Swedish forests has been known for many years. In 1903 the first law of forestry were establish. Today the National Board of Forestry carry out inventories of regeneration result. The result of the latest inventory showed that especially the non-industrial private forest owners did not full fill the regeneration work after a clear cut. Five years after the clear cut almost every fifth private forest owners in the region Mälardalen had not done any regeneration activity, even if the law declares that it should be performed after three years.

The purpose of this study was to make a qualitative analysis of attitudes of non-industrial private forest owners in the region of Mälardalen with regards to regeneration of forest. The intention is to, from the interviewees point of view and knowledge illuminate why they manage their forests the way they do

To catch different attitudes and fullfill the purpose and my personal goal, the study is based upon interviews. The respondent group was 17 forest owners in Mälardalen, which had totally failed or greatly approved, in the National Board of Forestry's inventory of regeneration of harvested areas. The interviews were intended to the different shades of meaning in the answers, in trying to get a complete description of forest owners attitudes concerning regeneration of forests.

My opinion is that private forest owners decisions and actions in regeneration activities were very individual and various. Factors which especially seem to impact on their decisions were: Knowledge, interest, lack of time, concern for the next generation, economy, forestry counselors and their level of ambition. Even if some of the interviewed persons had some objections to the form of the information were most of the forest owners satisfied with the amount and availability. My personal reflections are that the information should have such a high appeal that it makes the receiver prioritize the regeneration information.

Keywords: regeneration, attitudes, non industrial private forest owners, information, inventory decisions

Sammanfattning

Trots att Sverige till yta och folkmängd är ett litet land tillhör vi de stora aktörerna på världsmarknaden när det gäller export av skogsindustriprodukter. (Skogsindustrin En faktasamling, 2002). Medvetandet om vikten av att uthålligt nyttja de Svenska skogarna har länge funnits. År 1903 antog riksdagen Sveriges första allmänna skogsvårdsplan. 1903 års skogsvårdsplan hade främst två mål, ett var att återväxtarbetet skulle förbättras och öka i omfattning och det andra berörde skogsvårdsstyrelsernas organisation och arbete för hushållning av skogs- resurserna (Eklund och Hamilton, Skogspolitisk historia. Skogsstyrelsens rapport 8A, 2001). Skogsvårdsorganisationen genomför ett flertal kontrollåtgärder, en av dem är Polytaxinventeringarna som syftar till att följa upp återväxtresultaten samt hur skogsbruket lever upp till ambitionerna i 1993 års skogspolitik (www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax). Resultatet av den senast utförda undersökningen visade att framförallt de privata markägarna är dåliga på att återbeskoga efter avverkningar Fem år efter avverkning har nästan var femte skogsägare i Mälardalen inte gjort någon aktiv åtgärd alls trots att skogsvårdsplanen säger att det ska vara klart tre år efter avverkning. (Skogen 3/01)

Syftet med det här projektet är att beskriva skälen till enskilda markägare i Mälardalens handlande med avseende på förnyingsfrågor. Med ledning av detta är sedan avsikten att utifrån markägarens värderingar och kunskaper belysa varför skogen sköts som den gör i dessa frågor.

Frågeställningar:

- Vilka attityder och inställningar ligger till grund för privata markägare i Mälardalens handlande när det gäller förnyingsfrågor?
- I vilken utsträckning finns det tillräcklig och rätt utformat beslutsunderlag/-stöd tillgängligt för markägaren?

Eftersom jag personligen har ett brinnande intresse för skog, människor, det sociala mötet samt att jag personligen inte är medveten om någon liknande undersökning i ämnet, var det mer en självklarhet att jag valde att använda mig av en kvalitativ forskningsintervju än någon annan metod. Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att man genom samtal ska få ökad förståelse för den intervjuades livssituation ur dennes egen synvinkel. Det rör sig om ett samspel och utbyte av synpunkter och attityder mellan två personer som samtalar om ett ämne av gemensamt intresse. (Kvale, S 1997).

För att få så stor spridning som möjligt inom min respondent grupp och öka chanserna att de medverkande markägarna i så hög grad som möjligt skulle representera varandras motsatser när det gällde attityder och inställningar till förnyingsåtgärder utgick jag ifrån Skogsvårdsorganisationens polytaxundersökning. Den ena gruppen som jag valde att intervjua var fullständigt godkända på det kontrollerade hygget med ett plantantal, oavsett åtgärd som var högt över lagens gräns för godkänt. Den andra gruppen bestod av markägare som hade ett hygge som var helt underkänt och där ingen förnyingsåtgärd var utförd. Skogsvårdsorganisationens region Mälardalen bestod innan omorganisationen av 8st distrikt vilket utgjorde den geografiska fördelningen inom regionen för intervjuerna. Storleken på de

medverkande fastigheterna varierade mellan 40-700 ha. De flesta var dock mellan 50-120ha. Aldern på de medverkande rymdes alla uppskattningsvis inom intervallet 30-75 år.

Viktigt att belysa är syftet, vilket är att utifrån mina erfarenheter och kunskaper göra en subjektiv beskrivning av markägare i Mälardalens handlande i föryngringsfrågor som en grupp. Syftet med de två markägarkategorierna är inte att undersöka dem var för sig utan endast för att eftersträva största möjliga spridning i gruppen som helhet, vilket är viktigt i kvalitativa undersökningar.

Det eftersträfvade klimatet mellan parterna gör också att intervjun mer ter sig som ett samtal med mer korta frågor kring temana med långa och beskrivande svar från markägaren, än många frågor och korta svar. Innan jag genomförde de 17 intervjuerna utförde jag även en mer inofficiell test intervju. Intervjuerna kretsade kring 11 teman:

1. Ägarförhållanden
2. Skogsvård
3. Ekonomi
4. Skogsvårdslagen
5. Påverkande faktorer
6. Föryngring
7. Skogliga aktörer
8. Information/Utbildning
9. Kunskap
10. Framtiden
11. Övrigt

Alla intervjuer utfördes av mig personligen på skogsägarens fastighet, detta för att få en så avslappnad miljö som möjligt. Intervjuerna tog i alla utom ett fall minst en timme. Samtalen spelades in på band och skrevs sedan ned ordagrant. Vid utskriften av bandupptagningarna utelämnade jag även viss information för att skydda de intervjuades integritet. Under de 17 intervjuerna som behandlats i resultatdelen var det några ämnen som var mer centrala än andra. Dessa ämnen utgjorde grunden under samtalen och återkom vid upprepade tillfällen under intervjuerna. De ämnesområden som jag, utifrån detta, har valt att koncentrera diskussionen kring är:

- Påverkande faktorer för beslutsfattande i föryngringsfrågor
- Föryngring
- Skogliga aktörer och Skogsvårdslagen
- Kunskap och information

Påverkande faktorer

Jag uppfattade det som att det främst var tid, ekonomi, skogliga aktörer, omtanke för nästa generation, kunskap och information samt engagemang och ambitionsnivå som var de viktigaste påverkande faktorerna

Föryngring

De allra flesta av markägarna var positiva till föryngring. Jag anser dock att det för vissa är en helt annan sak att faktiskt alltid genomföra det på ett korrekt sätt samt att se till att föryngringen lyckas. Jag tror att det i slutändan är engagemang och framför allt ambitionsnivån hos den enskilde markägaren som avgör hur lyckad föryngringen blir.

Skogliga aktörer och skogsvårdslagen

De skogliga aktörerna visade sig i de flesta fall spela en viktig roll för de privata markägarnas agerande och dess kunskap. Den skogliga aktörens roll varierade dock mellan markägarna i frågan om hur stor del de intervjuade själva deltog i ett aktivt utbyte parterna emellan.

Skogsvårdslagen gällande föryngring var för de allra flesta markägare någonting positivt även om alla inte är helt eniga. De allra flesta hade hum om vad skogsvårdslagen sa att när det gäller krav på att man skulle föryngra efter en avverkning. Det som jag däremot personligen upplevde var att en del markägare har en vag bild av vem som faktiskt är ytterst ansvarig inför lagen samt deras grad av att vara kritiska beställare varierade.

Kunskap och information

Jag upplevde att de flesta överlag förutom det ovan nämnda var något så när nöjda både med utbudet och utformningen. När det gällde markägarnas egen vilja att öka sin kunskap och/eller att ta till sig mer information varierade dock svaren en aning. Jag anser själv att bara för att man anser att informationen finns tillgänglig i en hyfsad form behöver inte det betyda att man tar till sig den. Lär vi oss från skogsbrukets sida att förbättra våra relationer till markägarna samtidigt som vi kan erbjuda dem intressant, relevant och lättillgänglig information är jag övertygad om att vi kommer att öka både engagemanget och ambitionsnivån hos många markägare när det gäller föryngringsfrågor

Resultatets tillförlitlighet anser jag vara svårt att bedöma eftersom det är ett kvalitativt arbete och resultatet främst är mina tolkningar av de intervjuades berättelser. Det bör alltså ytterligare än en gång poängteras att det är min som intervjuares, subjektiva bild av privata markägares attityder och inställningar till föryngringsåtgärder som presenteras.

Slutsatserna som jag kom fram till var:

Den privata markägarens beslut och handlande i föryngringsfrågor var väldigt individuellt och varierande men några påverkande faktorer visade sig vara mer centrala än andra. Dessa var framför allt: skogliga aktörer, eget intresse och kunskap, tid, omtanke för nästkommande generation och förvaltandet av ett arv samt den faktiska huvudnäringen och inkomstkällan. En faktor som jag är övertygad om att den har en stor betydelse, är det egna engagemanget och ambitionsnivån gällande föryngringar.

De flesta av de intervjuade markägarna ansåg att det fanns tillräckligt med information att tillgå överlag. Själv anser jag att det inte är någon självklarhet att man tar till sig information även om man anser att det finns ett tillräckligt och bra utformat utbud, utan att det är informationens attraktionskraft som avgör om man prioriterar den och tar till sig den.

Öka attraktionskraften i den skogliga informationen

Om vi från skogsbrukets sida lyckas att förbättra tillgängligheten och utformningen samt öka attraktionskraften i informationen tror jag ett betydligt större antal markägare kommer att ta till sig och använda sig av den skogliga informationen.

Ökad information och ansvar från de skogliga aktörerna

De privata markägarna visade sig ha stor tilltro till de skogliga aktörerna samtidigt som de hade en mycket viktig roll i deras beslutfattande. Därför anser jag att alla skogliga aktörer

ytterligare bör öka sin information och ansvar när det gäller att informera och ge råd till markägarna i föryngringsfrågor.

Öka delaktigheten och medvetande graden i föryngringsfrågor

För att nå målet med välskötta skogar och föryngringar anser jag att man bör försöka öka den privata markägarens medvetande grad och delaktighet i föryngringsfrågor. Lyckas man med detta tror jag även att vi får en ökad grad av kritiska beställare bland de privata markägarna.

Öka markägarnas engagemang i skogliga frågor

Genom ökat engagemang hos den privata markägaren tror jag att viljan och mottagligheten för information och kunskap om föryngringsfrågor markant ökar. Ökat engagemang leder förhoppningsvis även till ökad ambitionsnivå som i sin tur minskar problemen med dåliga föryngringar

Innehållsförteckning

ABSTRACT	1
SAMMANFATTNING	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	6
1 INLEDNING	8
1.1 BAKGRUND	8
2 SYFTE	9
3 FRÅGESTÄLLNINGAR	9
5. METOD	9
5.1 INTERVJUUNDERSÖKNINGENS UPPLÄGG	9
5.2 INTERVJUNS KVALITET	10
5.3 ETIK	12
5.4 URVALSFÖRFARANDE – VAL AV MÅLGRUPP	12
5.5 UPPLÄGG OCH GENOMFÖRANDE	13
5.5 METODKRITIK OCH METODDISKUSSION	14
6. TEORI	15
6.1 SKOGSVÅRDSLAGEN	15
6.1.1 Skogsvårdslagen i dag	16
6.1.2 Följder vid icke godkänd föryngring	17
6.1.3 Skogsmarkens produktionsförmåga har ökat	17
6.2 POLYTAX	18
6.2.1 Rikspolytax	18
6.2.2 Distriktpolytax	19
6.2.3 Resultat av Polytaxinventeringarna	19
6.3 FÖRYNGRINGSMETODER	19
6.3.1 Plantering	19
6.3.1.1 Rekommenderade plantantalet är väsentligt högre än vad lagen kräver	20
6.3.2 Sådd	20
6.3.3 Naturlig föryngring	20
6.3.4 Föryngringsmetoder för löv	21
6.4 ÅTERVÄXTRESULTAT I MEDIA	21
7 RESULTAT	21
7.1 TEMA 1 ÄGARFÖRHÅLLANDEN	22
7.1.2 Del diskussion tema Ägarförhållanden	23
7.2 TEMA 2 EKONOMI	23
7.2.1 Ekonomisk beroendegrad	24
7.2.2 skogens roll	24
7.2.3 Skogens övriga värden	25
7.2.4 Del diskussion tema Ekonomi	26
7.3 TEMA 3 SKOGSVÅRD	26
7.3.1 Självverksamhetsgrad	26

7.3.2	"Tillvägagångssätt vid skötselåtgärd.....	27
7.3.3	Del diskussion tema Skogsvård.....	28
7.4	TEMA 4 SKOGSVÅRDSLAGEN	29
7.4.1	Hur uppfattas SVL?.....	29
7.4.2	Skogsvårdslagen och föryngring.....	30
7.4.3	Del diskussion tema Skogsvårdslagen.....	32
7.5	TEMA 5 FÖRYNGRING	33
7.5.1	Inställning till föryngringsåtgärder	33
7.5.2	Planering och val av åtgärd.....	33
7.5.3	Del diskussion tema Föryngring	36
7.6	TEMA 6 SKOGLIGA AKTÖRER	36
7.6.1	De skogliga aktörernas roll.....	37
7.6.2	Viktiga egenskaper	38
7.6.3	Del diskussion tema Skogliga aktörer.....	38
7.7	TEMA 7 KUNSKAP	39
7.7.1	Hur är den egna kunskapen inhämtad?	39
7.7.2	Hur påverkar kunskapen dina beslut?	40
7.7.3	Vad gör dig engagerad?.....	41
7.7.4	Del diskussion tema Kunskap.....	41
7.8	TEMA 8 INFORMATION	42
7.8.1	Hur upplever du tillgången på information?	42
7.8.2	Informationens utformning.....	43
7.8.4	Del diskussion tema Information.....	44
8	DISKUSSION	45
8.1	PÅVERKANDE FAKTORER FÖR BESLUTFATTANDE I FÖRYNGRINGSFRÅGOR	46
8.2	FÖRYNGRING.....	47
8.3	SKOGLIGA AKTÖRER OCH SKOGSVÅRDSLAGEN	49
8.4	KUNSKAP OCH INFORMATION	50
9	SLUTSATS	51
9.1	ÖKA ATTRAKTIONSKRAFTEN I DEN SKOGLIGA INFORMATIONEN.....	51
9.2	ÖKAD INFORMATION OCH ANSVAR FRÅN DE SKOGLIGA AKTÖRERNA	51
9.3	ÖKA DELAKTIGHETEN OCH MEDVETANDE GRADEN I FÖRYNGRINGSFRÅGOR.....	52
9.4	ÖKA MARKÄGARNAS ENGAGEMANG I SKOGLIGA FRÅGOR.....	52
10	LITTERATURFÖRTECKNING	53

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Trots att Sverige till yta och folkmängd är ett litet land tillhör vi de stora aktörerna på världsmarknaden när det gäller export av skogsindustriprodukter. Vi exporterar ca 80% av all produktion och år 2002 exporterade vi skogsindustriprodukter för 110 miljarder kronor (Svensk skogsindustri Fakta och figurer, 2002). Skogens betydelse för Sverige har sin historia långt tillbaka i tiden och svenskarna har länge varit måna om att långsiktigt vårda det "gröna guldets". Till följd av bland annat industrialisering av sågverksnäringen, tillkomsten av järnvägar, exportmöjligheter samt den kraftiga folkökningen skapades det en större efterfrågan på trävaror, vilket mellan åren 1850 till 1900 resulterade i nästan en fördubbling av virkesförbrukningen (Skogseko nr 3, 2003). År 1903 antog riksdagen Sveriges första allmänna skogsvårdslag med grund i 1896 års skogskommittés uppfattning att avverkningarna icke motsvarade skogarnas tillväxt vilket skulle bli ödesdigert för vårt land om man inte reglerade saken (Eklund och Hamilton, Skogspolitisk historia. Skogsstyrelsens rapport 8A, 2001.) 1903 års skogsvårdslag hade främst två mål, ett var att återväxtarbetet skulle förbättras och öka i omfattning och det andra berörde skogsvårdstyrelsernas organisation och arbete för hushållning av skogsresurserna (Eklund och Hamilton, Skogspolitisk historia. Skogsstyrelsens rapport 8A, 2001.) Skogspolitiken har under 1900-talet utvecklats och förändrats i takt med rådande konjunkturer vilket har återspeglats i skogsvårdslagen (Skogen 8/3 s 54-57 Ek Bengt)

Bra och lyckade förnyringar är en förutsättning för ett uthålligt skogsbruk både när det gäller produktion och miljö. Skogsvårdsorganisationen genomför ett flertal kontrollåtgärder, en av dem är Polytaxinventeringarna som syftar till att följa upp återväxtresultaten samt hur skogsbruket lever upp till ambitionerna i 1993 års skogspolitik (www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax). Resultatet av den senast utförda undersökningen visade att skogsägarna är dåliga på att återbeskoga efter avverkningar De privata markägarna hade över hela Sverige sett 80 procent av den avverkade arealen godkänd och övriga som representeras av skogsbolag, staten, kyrkan och allmänningar hade 88 procent. De privata markägarna i Mälardalen tillsammans med Mellannorrland hamnar i undersökningen på näst sista plats med en godkänt siffra på 74 procent, sämsta resultatet återfinns i Norrbotten med 64 procent. Högst resultat för de privata hade man på Gotland med 91 procent godkänt av avverkningsarealen (ATL nr1/2, 2001). I Tidningen Skogen 3/01 skriver man att det är de privata markägarna som ligger mest i hängmattan och att de allra flesta av dem återfinns i Norrbotten och Mälardalen. Fem år efter avverkning har nästan var femte skogsägare i Mälardalen inte gjort någon aktiv åtgärd alls trots att skogsvårdslagen säger att det ska vara klart tre år efter avverkning.

2 Syfte

Syftet med det här projektet är att beskriva skälen till enskilda markägare i Mälardalens handlande med avseende på föryngringsfrågor. Med ledning av detta är sedan avsikten att utifrån markägarens värderingar och kunskaper belysa varför skogen sköts som den gör i dessa frågor.

3 Frågeställningar

- Vilka attityder och inställningar – när det gäller föryngringsfrågor ligger till grund för privata markägare i Mälardalen?
- I vilken utsträckning finns det tillräcklig och rätt utformat beslutsunderlag/-stöd tillgängligt för markägaren?

5. Metod

5.1 Intervjuundersökningens upplägg

Enligt (Kvale, S. 1997) kan man urskilja tre huvudfrågor vid planeringen av intervjun:

- **Vad:** Inhämta behövlig kunskap om ämnet som ska undersökas
- **Varför:** Skapa och formulera syftet för arbetet
- **Hur:** Val av metod för studien

Eftersom jag personligen har ett brinnande intresse för skog, människor, det sociala mötet samt att jag personligen inte är medveten om någon liknande undersökning i ämnet, var det mer en självklarhet att jag valde att använda mig av en kvalitativ forskningsintervju än någon annan metod. Både mitt personliga syfte och arbetets syfte ansåg jag också bäst kunna uppfylla med hjälp av kvalitativa intervjuer.

Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att man genom samtal ska få ökad förståelse för den intervjuades livssituation ur dennes egen synvinkel. Det rör sig om ett samspel och utbyte av synpunkter och attityder mellan två personer som samtalar om ett ämne av gemensamt intresse. (Kvale, S. 1997). Intervjuerna genomfördes utifrån elva teman vilka berörde ämnesområden som är intressanta för undersökningen. Jag hade som strategi att skapa så bra möjligheter jag kunde, till spontana ämnen och frågor under intervjun. Ett tema liknar mer ett ämnesområde än ett frågeformulär med fasta frågor. Det var kring sådana teman samtalen kretsade och återkom till. Varje tema hade jag preparerat med underrubriker för att få djupare förståelse och kunskap för speciella detaljer men också för att hjälpa till att hålla samtalet inom rimlig gränser.

I boken "Den kvalitativa forskningsintervjun" av Steinar Kvale beskriver Kvale översiktligt sju ideala stadier för en kvalitativ forskningsintervju. Jag tycker att det är viktigt att först och främst beskriva metoden som en del i en forskningsrapport men anser även av erfarenhet att inte alla läsare har klart för sig hur en kvalitativ intervju är upplagd. Därför ser jag det som extra viktigt att klargöra metoden och hur man behandlar dess resultat.

Intervjuforskningens sju stadier

En intervjuundersöknings förlopp kan beskrivas genom sju ideala stadier:

1. **Tematisering.** Att formulera undersökningens syfte och beskriva ämnet för undersökningen innan intervjuandet börjar.
2. **Planering.** Att planera för alla undersökningens sju stadier, med hänsyn till vilken kunskap som eftersträvas och med beaktande av de moraliska konsekvenserna av undersökningen.
3. **Intervju.** Att genomför intervjuerna enligt en intervjuguide och med ett reflekterande förhållningssätt till den eftersökta kunskapen.
4. **Utskrift.** Att förbered intervjumaterialet för analys, vilket vanligen innebär en överföring från talspråk till skriftspråk.
5. **Analys.** Att avgör utifrån undersökningens syfte och ämne och på grundval av intervjumaterialets karaktär vilka analysmetoder som är lämpliga för intervjuerna.
6. **Verifiering.** Att fastställ intervjuresultatets generaliserbarhet, reliabilitet (resultatets konsistens) och validitet (undersöktes vad som var avsett att undersökas).
7. **Rapportering.** Att rapportera resultatet av undersökningen och de använda metoderna. Vetenskapliga kriterier måste följas liksom etiska aspekter beaktas. (Kvale, S. 1997)

När det gäller läsarens tolkning av resultaten från mina 17 intervjuer är det ytterst viktigt att inte jämföra dessa med kvantitativa resultat som de flesta är vana att möta. Resultatet av den här studien är en subjektiv och av mig skapad bild. Detta styrks genom hur Kvale uttrycker att den erhållna kunskapen från intervjuerna inte är objektiv utan subjektiv på grund av att den är så beroende av de intervjuade personerna.(Kvale, S. 1997)

5.2 Intervjuns kvalitet

Det ställs höga krav på framför allt intervjuaren men även på den intervjuade för att få en bra kvalitet på intervjun. Eftersom intervjuerna är grunden till de efterföljande resultaten, analysen och slutsatser är intervjun avgörande för kvaliteten (Kvale,S. 1997). Kvale beskriver också några kvalitetskriterier för en intervju som jag anser ger en bra bild av vad jag eftersträvat i den här studien:

- Omfattning av spontana, rika, relevanta svar
- Desto kortare frågor och desto längre svar
- Graden av uppföljning förtydliganden av de relevanta delarna av svaren
- Idealet är att kunna tolka intervjun under gång
- Intervjuaren försöker verifiera sina tolkningar under intervjun
- Intervjun är självkommunicerande –en historia i sig

(Kvale, S. 1997)

Även om detta eftersträvades under intervjun var det långt ifrån alla intervjuer som uppfyllde de flesta av dessa kriterier. Detta eftersom ingen intervju var den andra lik och att det berodde så mycket på samspelet mellan mig som intervjuare och personen jag samtalade med. Det som däremot var tydligt var att den första testintervjun inte alls höll samma kvalitet som den sist

genomförda. Självklart varierade det emellan intervjuerna, beroende på det ovan nämnda men tydligt var att jag fick erfarenhet och ökad kunskap under resans gång.

Jag upplevde tydligt att starten för intervjun ofta var avgörande för hur samtalet skulle falla ut. I de fall där jag upplevde att personkemin stämde extra bra och att det gick lätt att prata om väder, vind, skörd med mera anser jag att det i efterhand även var de intervjuerna som gav mest relevant information. Kvale styrker detta med sitt resonemang om att ringa in intervjun både före med en inledning och efter med någon form av uppföljning eller avrundning. Han uttrycker det i linje med mina erfarenheter att de första minuterna av en intervju är väldigt viktiga eftersom den intervjuade vill skapa sig en bild av intervjuaren innan denne tillåter sig att tala fritt om sina attityder och erfarenheter (Kvale, S. 1997). Som avslutning på mina intervjuer försökte jag enligt Kvales skola att runda av med att summera det viktigaste men framför allt fråga den intervjuade personen om denne hade någonting att tillägga eller kommentera. Allt för att personen i fråga inte skulle känna att de inte hade fått komma till tals tillräckligt och ytterliga en gång få chansen att lägga till eller dra ifrån någonting. Då intervjun var slut slogs bandspelaren av varefter lite inofficiellt eftersnack tog vid. Jag hade också som ambition att försöka få feedback från de intervjuade om hur de hade upplevt intervjun. Glädjande för mig personligen var att i stort sett alla var mer eller mindre positiva, några tyckte till och med att det hade varit roligt och lärorikt. Det sistnämnda var någonting som gjorde mig extra glad eftersom ett av mina personliga mål var att även de intervjuade skulle få ut någonting av samtalet.

Intervjuarens roll är som konstaterats mycket viktig för kvaliteten på intervjun och (Kvale, S. 1997) säger att en god intervjuare är expert både på ämnet för intervjun och på mänskligt samspel. Jag kan direkt säga att jag inte är någon expert på mänskligt samspel men att mitt stora intresse gör att jag har kommit en bra bit på väg. Utan detta intresse för människor anser jag att det är mycket svårt att genomföra intervjuer som är givande för båda parter och framför allt utvecklande för intervjuaren. Gällande kunskaper i ämnet anser jag mig ha goda kunskaper även om jag långt ifrån är någon expert. Min kunskap grundar sig främst i mina 5 års högskolestudier till skogsvetare/jägmästare på Sveriges lantbruksuniversitet. Mina personliga mål med arbetet var bland annat att öka kunskapen om privata markägares attityder och livsvärld men också att förbättra min sociala förmåga både när det gäller att möta nya människor samt samtala och lyssna.

Förmågan att lyssna och agera empatiskt samtidigt som man leder ett samtal är andra saker som Kvale tar upp. Han menar också att intervjuaren ska höra de många meningsnyanserna i ett svar och försöka få en mer fullständig beskrivning av dessa nyanser. Mycket handlar om en empatisk förmåga hos intervjuaren för att ett känslbudskap ska uppfattas, liksom att inte bara höra vad som sägs utan även lägga märke till vad som inte sägs. (Kvale, S. 1997). Eftersom vissa av de ämnen vi diskuterade var mer eller mindre laddade eller känsliga för de intervjuade fick jag vid några av intervjuerna märkbart känna på de svårigheter som en intervjuare kan ställas inför. Jag känner i efterhand att dessa intervjuer var de som utvecklade och lärde mig mest, även om jag i situationen upplevde det som jobbigt och svårhanterligt. Intressant är också att en av de här laddade intervjuerna visade sig efter det att jag hade lyssnat och skrivit ner den var en av de mest givande. Det är naturligtvis inte bara intervjuaren som är helt avgörande för hur intervjun artar sig dock menar Kvale att det är intervjuarens uppgift att motivera praktiskt taget vilken intervjuperson som helst till att ge en kunskapsrik intervju. Man får heller inte glömma att den mest värdefulla kunskapen om det aktuella forskningsämnet inte nödvändigtvis kommer från den ideala intervjupersonen. (Kvale, S. 1997)

5.3 Etik

Kvale uttrycker tre etiska riktlinjer för genomförandet av kvalitativa forskningsintervjuer:

- **Informerat samtycke:** Intervjuaren skall informera om syfte, genomförande och framtida användning samt egenbestämmandet angående medverkan.
- **Konfidentialitet:** Material och uppgifter från undersökningen skall ges största möjliga konfidentialitet både före, under och efter genomförandet.
- **Konsekvenser:** Konsekvenserna för intervjupersonen både under och efter genomförandet måste beaktas i slutrapportering i kombination med de ovanstående.

(Kvale, S. 1997)

Vid genomförande av kvalitativa forskningsintervjuer där personer under bandupptagning berättar om sina attityder och inställningar till ett visst ämne samt deras syn på den egna livsvärlden anser jag det som en självklarhet att de medverkandes integritet skyddas. De intervjuades konfidentialitet har skyddats genom att alla inspelade samtal kodats, samtidigt som jag själv var den enda som lyssnade på banden och skrev ned dem. De kodade och utskrivna intervjuerna tillsammans med bandinspelningarna har jag under arbetets gång förvarat i säkerhetsskåp. Dessa kommer efter att arbetet är slutfört även att raderas.

Beträffande informationen informerade jag de tillfrågade personerna både brevlades och via telefon om arbetes syfte och bakgrund innan de bestämde sig för om de ville delta. För säkerhets skull repeterade jag detta och lät dem ställa frågor och de fick än en gång välja om de ville delta eller inte innan jag slog på bandspelaren. Det visade sig i något enstaka fall att detta andra informationstillfälle var nödvändig för att båda parter skulle vara tillräckligt informerade. Information som kunde härledas till en speciell person utelämnade jag vid omvandling från tal- till skriftspråk vid utskriften av intervjuerna.

5.4 Urvalsförfarande – Val av målgrupp

Arbetets syfte var att kartlägga skälen till privata markägares handlande med avseende på föryngringsfrågor. Eftersom privata markägare är en mycket stor och svåröverskådlig grupp föll det sig naturligt att göra realistiska avgränsningar. För att öka chanserna att uppnå största möjliga spridning inom gruppen vad gällande huvudämnet föryngring utgick jag ifrån Skogsvårdsorganisationens polytaxundersökning. För att försöka nå denna spridning utgick jag från att ytterligheter i resultat från polytaxen skulle kunna hjälpa mig. Jag gjorde också ett antagande att dessa ytterligheter skulle öka chanserna att de medverkande markägarna i så hög grad som möjligt skulle representera varandras motsatser när det gällde attityder och inställningar till föryngringsåtgärder.

Den ena gruppen som jag valde att intervjua var fullständigt godkända på det kontrollerade hygget med ett plantantal, oavsett åtgärd som var högt över lagens gräns för godkänt. Den andra gruppen bestod av markägare som hade ett hygge som var helt underkänt och där ingen föryngringsåtgärd var utförd. Dessa två grupper kallar jag för Högt plantantal respektive Ingen åtgärd, underkänd. Skogsvårdsorganisationens Region Mälardalen visade i denna polytaxundersökningen vara näst sämst i landet när det gäller de privata markägarnas föryngringsresultat, vilket gjorde det till en bra geografisk avgränsning. Utgångspunkten var

alltså dessa två grupper, högt plantantal och ingen åtgärd-underkänd i region Mälardalen. Denna SVO-region bestod innan omorganisationen av 8st distrikt vilket utgjorde den geografiska fördelningen inom regionen för intervjuerna. Min ambition var att inom varje distrikt intervjua en markägare från varje omnämnd kategori samtidigt som jag skulle eftersträva största möjliga spridning både när det gällde storlek på fastigheten, ålder på markägaren samt åbo respektive utbo.

Den rumsliga spridningen inom regionen på de två kategorierna lyckades jag nästan att uppfylla, dock lyckades jag inte få en av varje kategori i två av distrikten. I dessa fall intervjuade jag en extra ur den saknade kategorin i ett närliggande distrikt. När det gäller fördelningen av storlek på fastigheten o.dyl. var det svårare eftersom jag hade ett begränsat antal markägare i varje distrikt att välja från. Det var dessutom inte alla av de tillfrågade som av olika anledningar valde att delta i undersökning.

Rekommendationen för ett examensarbete på 20 poäng när det gäller antal intervjuer är från universitetets sida är ca 10-15 st. Enligt Kvale, S. 1997 brukar intervjuantalet i en vanlig intervju vara ca 15 +/- 10st beroende på bland annat tid och resurser. Utifrån mina avgränsningar gjorde jag förutom en inofficiell testintervju, 17st intervjuer fördelade på 8st Högt plantantal och 9 st Ingen åtgärd, underkänd. Orsaken till att jag genomförde en extra intervju i gruppen ingen åtgärd är att jag ansåg att en av dessa av olika anledningar inte höll samma kvalitet när det gäller information som de andra.

Viktigt att belysa är att jag utifrån mina erfarenheter och kunskaper skall göra en subjektiv beskrivning av markägare i Mälardalen som en grupp. Syftet med de två markägar-kategorierna är inte att undersöka dem var för sig utan att eftersträva största möjliga spridning i gruppen som helhet, vilket är viktigt i kvalitativa undersökningar. Jag kommer endast i undantagsfall kommentera dessa grupper var för sig.

Storleken på de medverkande fastigheterna varierade mellan 40-700 ha. De flesta var dock mellan 50-120ha. Markägarna som jag intervjuade var till största delen män. I några av fallen deltog både man och hustru samt vid ett tillfälle var det enbart en kvinna. Gällande åldern på de medverkande ryms alla uppskattningsvis inom intervallet 30-75 år.

5.5 Upplägg och genomförande

Min utgångspunkt vid planering och genomförande har förutom de rent teoretiska varit att i största möjliga mån skapa så goda förutsättningar som möjligt för ett givande samtal mellan mig och de intervjuade markägarna. Jag vill genom detta få de båda parterna att känna sig trygga och avslappnade vilket ytterligare ökar chanserna att intervjun blir givande gällande synpunkter och reflektioner angående föryrgring. Det eftersträvade klimatet mellan parterna gör också att intervjun förhoppningsvis ter sig mer som ett samtal med mer korta frågor kring temana med långa och beskrivande svar från markägaren, än mycket frågor och korta svar. Innan jag genomförde de 17 intervjuerna utförde jag även en mer inofficiell test intervju vilket syftade till att testa tekniken i form av bandspelare och dess ljudupptagning men framför allt för att prova de framarbetade ämnesområdena. De så kallade temana vilka intervjun skulle kretsa kring. Intervjuunderlaget som användes under alla intervjuer bestod av 11 temana med underrubriker:

1. Ägarförhållanden
2. Skogsvård
3. Ekonomi

4. Skogsvårdslagen
5. Påverkande faktorer
6. Föryngring
7. Skogliga aktörer
8. Information
9. Kunskap
10. Framtiden
11. Övrigt

Alla intervjuer utfördes av mig personligen på skogsägarens fastighet, detta för att få en så avslappnad miljö som möjligt. Intervjuerna tog i alla utom ett fall minst en timme. Samtalen spelades in på band och skrevs sedan ned ordagrant med undantag för i skrift oförståeliga uttryck samt visst talspråk och utfyllnadsord. Vid utskriften av bandupptagningarna utelämnade jag även viss information för att skydda de intervjuades integritet.

Efter att ha skrivit ner alla intervjuer och lyssnat och läst dem ett stort antal gånger övergick jag till nästa fas i arbetet, analysfasen. Det bör dock tilläggas att det även sker en viss analys under intervjuens gång i form av nya upptäckter av både intervjuaren samt frågor och motfrågor som i det ideala fallet leder till att bara en möjlig tolkning i ämnet kvarstår (Kvale, S. 1997). Efter intervjuerna startar dock det stora analysarbetet där intervjuaren tolkar de utskrivna intervjuerna och strukturerar det omfattande och ibland komplexa materialet. Det är under analysfasen som den faktiska innebörden av intervjun klarläggs och att intervjuaren förhoppningsvis ges nya perspektiv och kunskaper i det diskuterade ämnet (Kvale, S. 1997). Jag har under analysfasen främst använt mig av den vanligaste formen av analys som kallas ad hoc vilket innebär att man inte använder sig av någon standard metod utan växlar fritt mellan olika tekniker (Kvale, S. 1997).

Nästa steg i analysen var att sortera informationen från alla intervjuer under respektive tema i ett nytt dokument. Detta dokument låg sedan till grund för den slutliga rapporteringen i form av presentation av resultat, diskussion samt slutsatser kring givet syfte och frågeställningar. Under rapporteringen använde jag mig främst av denna kategorisering men jag lyssnade och läste även igenom intervjuerna ytterligare några gånger för att behålla helheten och öka möjligheterna att kunna utläsa information mellan raderna. I rapportens resultat del presenterar jag endast 8 av de ursprungliga temana. Orsaken till detta är att i takt med att intervjuerna fortgick ökade jag kunskapen och insikten i ämnet vilket medförde att alla de teman som jag ansåg viktiga i början inte var det när alla intervjuer och analyser var avklarade. Det ursprungliga tema 5 Påverkande faktorer visade sig inte vara realistiskt att redovisa som ett eget tema eftersom detta i hög utsträckning nämndes under respektive tema. Tema 10 och 11 valde jag att stryka helt eftersom det efter intervjuerna visade sig att de inte hade givit någon intressant information.

5.5 Metodkritik och metoddiskussion

Resultatet av kvalitativa intervjuer är som omnämnts starkt relaterat till intervjuarens färdigheter vilket också är viktigt att beakta när man som läsare tar del av rapporteringen. Intervjuaren måste samtidigt som han/hon försöker att få den intervjuade att känna sig trygg och avslappnad för att denne ska kunna prata fritt, också styra samtalet så att det håller sig inom ramarna utan att det hämmar den intervjuade. En annan viktig sak för att verkligen kunna komma på djupet i vissa ämnen är från intervjuarens sida att ”smida medan järnet är varmt” även om det många gånger leder in på sidospår och ämnen som inte direkt går att

hänföra till intervjuens syfte. Jag upplevde att det ofta var dessa gånger jag upptäckte och fann intressant information som jag förmodligen inte hade funnit om jag strikt hållit mig till intervjuunderlaget. Det finns ett ordspråk av okänt ursprung som säger ”att man ibland måste gå vilse för att hitta de bästa vägarna eller målen”, detta anser jag ge en bra bild av intervjuernas komplexitet och mångfald. Det var även i de situationer när jag inte riktigt lyckades med detta som jag upplevde att resultatet i vissa ämnen inte blev riktigt tillfredställande. Vid flera tillfällen upplevde jag även att det var först när man för tredje eller fjärde gången berörde ett ämne som man fick ett givande svar. Detta bör beaktas eftersom det påvisar risken med att viktig information kan ha förbisetts.

När två personer samtalar är det vanligt att de påverkar varandra på ett eller annat sätt, men denna påverkan kan naturligtvis både vara positivt och negativt för resultatet. Detta påverkas också av att ingen intervju var den andra lik även om utgångspunkten från de förutbestämda temana var de samma i alla fallen. Klart är också att kvaliteten på resultatet ur min synvinkel varierade mellan intervjuerna beroende på saker som nämnts ovan men även rent personkemitiska frågor samt på grund av att urvalskriterierna ibland orsakade en laddad stämning. Överlag tyckte jag dock att intervjuerna var givande både när det gällde det faktiska syftet och mina mer personliga mål med arbetet. En viktig faktor att beakta rörande kvaliteten är även relevansen i de intervjuades uttalanden. Jag upplevde ibland en tendens till att några av de intervjuade förskönade verkligheten och att man blev frågande till om deras inställning och uttalanden verkligen stämde överens med deras handlande.

Resultatets tillförlitlighet anser jag vara svårt att bedöma eftersom jag anser att det inte finns några direkta sanningar utan att resultatet endast är mina tolkningar av de intervjuades berättelser. Det bör alltså ytterligare än en gång poängteras att det är min som intervjuares, subjektiva bild av privata markägares attityder och inställningar till föryngringsåtgärder som presenteras.

6. Teori

6.1 Skogsvårdslagen

De Svenska skogens virkestillgångar utnyttjades hårdast under slutet av 1800-talet och början på 1900 bland annat på grund av t bergsbrukets nyttjande av kolved, det agrara skogsutnyttjandet samt sågverksindustrins exploatering utan att bedriva aktiva återväxtåtgärder. Vi hade då sannolikt det lägsta virkesförrådet någonsin i våra skogar (Vår skog, SLU och LTs förlag, 1992). Efter många års arbete fick 1896 års skogskommittés igenom sin proposition om en allmän skogsvårdslag. Kommittén tryckte på vikten av att "bedriva avverkning på ett för skogens reproduktion ändamålsenligt sätt samt därefter vidtaga åtgärder vilka med hänsyn till förhållandena erfordras för att fullgod återväxt skall inom kortaste tid komma till stånd". 1903 års allmänna skogsvårdslag som främst var en återväxtlag tillsammans med inrättandet av skogsvårdsstyrelserna 1905 var en brytpunkt i svenskt skogsutnyttjande (Vår skog, SLU och LTs förlag, 1992).

Var efter konjunkturen svängt har även skogspolitiken förändrats under 1900-talet, vilket har speglats i skogsvårdslagen. Det har handlat om allt från avverkningsplikt till hänsyn till natur- och kulturmiljöer och skyldighet att ha skogsbruksplan. 1905 kom lagen om att avverkad skog måste beskogas på nytt. (Skogen 8/3 s 54-57 Ek Bengt)

Under depressionen kom blädningen att bli allt mer vanlig som föryngringsmetod då skogsägarna ville slippa från planterings- eller såddkostnader. Under 1960- och 70-talen ökade avverkningen men föryngringsåtgärderna försumrades. 1974 kom första naturvårdskravet om att boträd skulle sparas och att markägaren måste anmäla slutavverkningar i förväg. In på 1980-talet tyckte man sig se en framtida virkessvacka. Lagar och bidrag kom för att öka odlad volym. Skogsvårdsstyrelsen får i samband med detta besluta om tvångsavverkning av överårig skog. Den kända 5 § 3-paragrafen som innebar att gles skog skulle ersättas med ny uppstod. I övrigt uppkom bland annat röjningsplikten, trakthyggesbruket blev den enda tillåtna hyggesformen och kravet på naturhänsyn ökade. (Skogen 8/3 s 54-57 Ek Bengt)

Den skogsvårdslag som gäller i dag uppkom 1993 har reglerna för miljövård förstärkts medan bestämmelserna för produktion har blivit mer liberal för att ge större valfrihet i skötseln av skogen. Gällande föryngring är inte längre barrträden prioriterade utan även andra trädslag kan godkännas som huvudstam. (Alla tiders skog, Skogsägarnas förlag, 1996) Andra förändringar i 1993 års skogsvårdslag är att kravet på skogsbruksplan togs bort liksom kravet på röjning och gallring. Skogsvårdsstyrelsen fick mindre tid till att kontrollera lagens efterlevnad samtidigt som dess personal minskades till hälften på tio år. (Skogen 8/3 s 54-57 Ek Bengt)

6.1.1 Skogsvårdslagen i dag

Den skogspolitik som förs grundar sig i beslut av riksdagen. Att varaktigt hushålla med skogarna har sedan länge varit ett krav. 1993 års skogspolitiska beslut gav naturvården en mer framskjutande roll. Miljömålen ska jämföras med produktionsmålen genom att se till att skogen ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden ska bibehållas. Samtidigt som miljömålen betonas har en avreglering skett inom områdena skötsel och avverkning. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

Den nya skogsvårdslagen kom 1994. Den var något liberalare än den tidigare i och med att kravet på röjning och gallring togs bort. Dessutom togs kravet på skogsbruksplan bort och restriktioner när det gäller odling av barrskog lättades betydligt. (Eklund och Hamilton, Skogspolitisk historia. Skogsstyrelsens rapport 8A, 2001.)

Till hjälp för att uppnå de skogspolitiska målen finns lagen som ett grundläggande krav på skogsägaren. Lagstiftningen kompletteras med statligt ekonomiskt stöd och rådgivning för att öka skogsägarnas kunskapsnivå. Hierarkin är lag, förordning och föreskrifter, precis som generellt när det gäller Sveriges lagar. Lagarna antas av riksdagen och förordningarna av regeringen. Föreskrifterna meddelas av skogsstyrelsen för skogens del. När det gäller den praktiska skötseln av skog ligger betoningen på anläggning av ny skog. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

Nedan sammanfattas några av skogsvårdslagens grundläggande punkter:

- Ny skog skall anläggas på skogsmark om markens virkesproducerande förmåga efter avverkning, eller på grund av skada på skogen, inte tas till vara på ett godtagbart sätt, eller om marken ligger outnyttjad, t.ex. nedlagd jordbruksmark
- Endast metoder och trädslag som erfarenhetsmässigt eller genom forskningsrön och prov i praktisk skala visat sig tillfredsställande resultat inom godtagbar tid, får användas vid beståndsanläggning.

- Avverkning på skogsmark skall vara ändamålsenlig för återväxt av ny skog eller främja skogens utveckling.
- Föryngringsavverkning får inte göras innan skogen uppnått en viss ålder.
- För större brukningsenheter ska krav på jämn åldersfördelning, bl. a. Genom ransoneringsbestämmelser.

Skogsmarkens ägare skall anmäla annan avverkning (>0,5 ha) än sådan röjning och gallring som främjar skogens utveckling. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

Enligt skogsvårdslagen ska alltså skog anläggas efter avverkning. De paragrafer som skogsvårdsstyrelserna hänvisar till när det gäller föryngring är i huvudsak paragraf 5 och 6 (Skogsvårdslagen). §6 Föryngringsåtgärder säger att vid anläggning av ny skog ska sådana föryngringsåtgärder vidtas som behövs för att trygga återväxten av skog av tillfredställande täthet och beskaffenhet. De trädslag får användas som med hänsyn till växtplatsen kan ge tillfredställande virkesproduktion (Alla tiders skog, Skogsägarnas förlag, 1996).

Skogsvårdsstyrelserna kan kräva bättre åtgärder när det gäller föryngring då § 5 säger att ”om markens virkesproducerande förmåga efter avverkning eller på grund av skada inte tas till vara på ett godtagbart sätt”, så ska åtgärder vidtas.

§ 6 vidareutvecklar vilka åtgärderna är som ska vidtas vid en misslyckad föryngring. Åtgärder ”som kan behövas för att trygga återväxten av en skog av tillfredsställande täthet och beskaffenhet i övrigt” ska vidtas. (Skogsvårdslagen)

Skogsvårdsförordningen beskriver i sin tur hur ovanstående paragrafer ska tillämpas. I denna hänvisar skogsvårdsstyrelserna till § 3 stadgar att ”föryngringen ska ha utförts senast under det tredje året” efter avverkning. (Skogsvårdslagen)

6.1.2 Följder vid icke godkänd föryngring

En avverkningsanmälan gäller för trakter över 0,5 ha och ska göras minst 6 veckor innan en föryngringsavverkning. Skogsvårdsstyrelsen kan i vissa fall tillåta att avverkningen påbörjas tidigare. En avverkningsanmälan är i normala fall giltig i två år (Alla tiders skog, Skogsägarnas förlag, 1996). I regel sker en kontroll av skogsvårdsstyrelsen tre till fyra år efter avverkning. Om föryngringen har brister meddelas ett råd till markägaren skriftligt eller muntligt om att han ska så, markbereda eller plantera. Därefter kontrolleras om rådet har följts. Har det inte det blir det ett vitesföreläggande om att utföra exempelvis hjälpplantering inom ett halvt till ett år. Tiden markägaren får på sig att utföra åtgärden beror på vilken säsong man befinner sig i. Därefter görs ytterligare en besiktning. (Skogsvårdsstyrelsen) Skogsstyrelserna ansöker i ett nästa steg hos länsrätten om att få vitet utdömt. Länsrätten i sin tur meddelar dom. (Åkerman, L. SKOGEN 8/01)

6.1.3 Skogsmarkens produktionsförmåga har ökat

Var fjärde hygge är underkänt enligt skogsvårdslagen. Det har gått klart utför sedan 1990. (SKOGEN 2/02). Skogsmarkens produktionsförmåga har ökat under de senaste tre decennierna. I och med att det brinner mer sällan har vi mindre förluster av näringsämnen som orsakas just av brand. Andra förklaringar kan vara dikning, gödsling och kvävenedfall. Dessutom har brukandet av skogsmarken förändrats. Vi har inte längre svedjebruk, skogsbete eller slåtter som tär på skogens näringsförråd. (Ek, B. SKOGEN 2/02)

6.2 Polytax

Polytax är samlingsnamnet på ett antal inventeringar som utförs av skogsvårdsorganisationen från och med 1999. Inventeringarna ger bland annat svar på återväxtresultat vid förnygringsavverkning och svar på hur skogsbruket lever upp till ambitionerna i 1993 års skogspolitik. Bland anmälningarna om förnygringsavverkning lottas ett antal objekt ut, fördelade över hela landet och bland privata och övriga markägare.

(www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

Inventeringarna är upplagd så att man till alla resultat kan beräkna resultatets medelfel, dvs. resultatets statistiska osäkerhet, vilket är viktigt för att man skall kunna dra riktiga slutsatser.

(www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

Polytax består av två delar som är delvis oberoende av varandra. Rikspolytaxen ger resultat på landsdels- och riksnivå. Distriktpolytax ger resultat på distrikts- och regionnivå.

(www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

De resultat som är kopplade till produktionsmålet och som framkommer genom polytaxundersökningarna är

- Andel av avverkad areal där förnygringen är godkänd enligt kraven i skogsvårdslagen.
- Andel med olika avverkningsformer, förnygringsmetoder
- Andel med olika åtgärder (markberedning, uttag av hyggesrester mm.)
- Trädslagsfördelning på den återbeskogade arealen
- Viltskador.

(www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

6.2.1 Rikspolytax

Rikspolytaxen återger information om miljöhänsyn och förnygring. För att få fram dessa data inventeras, vid tre tillfällen, ett urval av de hyggesanmälningar som kommer in till Skogsvårdsorganisationen. (www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

Efter fem år i södra Sverige, inventeras återväxtens kvalitet, mängden död eller levande ved och sparad hänsynsareal på objektet. Återväxtens kvalitet ställs sedan i relation till Skogsvårdslagens krav. I rikspolytaxen inventeras ungefär 500 objekt per år och inventering. För att inte det faktum att en avverkning lottats ut till inventeringen skall påverka markägarens agerande hålls alla objekt som ingår hemliga.

(www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

Inventeringen utförs genom att inventeraren går på taxeringslinjer över objektet med ett förband mellan linjerna som beror av objektets storlek. Efter taxeringslinjerna mäter inventeraren kontinuerligt död eller levande ved i ett bälte som är 14-7 meter brett. Antalet huvudplantor räknas på 10 m² stora cirkelprovytor utefter taxeringslinjerna. Avståndet mellan ytorna ska vara en fjärdedel av avståndet mellan taxeringslinjerna. I genomsnitt blir det cirka 30 provytor per objekt. (Rapport 8D, Förnygring av skog, s. 6-7)

Huvudplantor ska vara för ståndorten lämpligt träslag och med hänsyn till kvalitet, utvecklingsstadium och skaderisk ha möjlighet att utvecklas väl och därför vara lämpliga att ingå i det framtida beståndet. (Rapport 8D, Förnygring av skog, s. 6-7)

6.2.2 Distriktpolytax

Distriktpolytaxen är en enklare och snabbare rutin för att ge operativa, delvis subjektiva, data på lokal nivå. (www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

Vid distriktpolytax 5 inventeras, efter fem år i södra Sverige, återväxtens kvalitet och mängden död eller levande ved. I distriktpolytaxen inventeras ungefär 40 objekt per år, inventering och distrikt vilket ger ungefär 4000 objekt per år och inventering över hela landet. (www.svo.se/projekt/inventeringar/polytax)

I distriktpolytaxen utförs en taxering av cirkelprovytor endast om inventeraren uppskattar att plantantalet ligger inom ett intervall om 500 plantor per hektar från skogsvårdslagens minimikrav. (Rapport 8D, Föryngring av skog, s. 6-7)

6.2.3 Resultat av Polytaxinventeringarna

Återväxterna har, som tidigare nämnts, inventerats genom okulär bedömning eller provytetaxering med planräkning, kvalitets och skadebedömning.

Det visar sig att ca vart femte hygge i Mälardalen inte klarar skogsvårdslagens återväxtkrav efter fem år. I stället för värdefull skog växer här istället gräs och lövsly vilket är ett resursslöseri som leder till minskad tillväxt. På sikt innebär detta minskade avverkningsnivåer, vilket givetvis i sin tur negativt påverkar möjligheterna för regionens träindustri att expandera. Orsakerna till det nedslående resultatet är viss övertro på naturlig föryngring, för få fröträd, utebliven markberedning, betesskador mm.

(www.svo.se/mälardalen/nyheter)

Arealandelen godkänd föryngring i Mälardalen var 74 % på de privatägda skogarna. På övriga skogar var 89 % godkända. (www.svo.se/mälardalen/nyheter)

6.3 Föryngringsmetoder

Vid planering av avverkning är det många faktorer som ska vägas in. Målet är att få miljöanpassade avverkningar och återväxtåtgärder. I ett första steg i planeringsarbetet väljer man ut ett lämpligt område bland annat med tanke på önskat virkesuttag och transportmöjligheter. Ofta tar man sin skogsbruksplan till hjälp, om man har en vill säga. Dessutom planerar man hänsynen till natur- och kulturlämningar. För att underlätta föryngringsarbetet efter avverkning går man igenom vilka föryngringsmetoder och träslag som passar på området redan innan ingreppet. Träslagen har olika krav på växtplatser för att kunna växa så bra som möjligt. När man valt träslag väljer man lämplig metod för att få ny skog med det träslaget. (Miljöanpassad skogsföryngring, Skogsstyrelsens förlag, 1995)

6.3.1 Plantering

Det är bland annat ståndortsegenskaperna på föryngringsytan som avgör vilken metod som kan vara den bästa för att få en lyckad föryngring. Plantering har under lång tid varit den mest använda och säkraste föryngringsmetoden. Jämfört med naturlig föryngring och sådd ger generellt sett den snabbaste återbeskogningen (Föryngring av skog, Skogsstyrelsens förlag 2002). Fördelar med plantering är att avverkningen är rationell genom att det är koncentrerat ett uttag vid ett tillfälle. Eftersom det ofta är den säkraste metoden blir den i slutändan oftast den billigaste. Att föryngra genom plantering är beprövat och passar för de flesta marker och träslag. Planteringen ska göras så fort som möjligt efter avverkning och markberedning för att i största möjligaste mån förhindra för stor konkurrens av annan vegetation. Andra hot mot

plantorna kan vara insektsangrepp, frost och försommartorka. En förutsättning för att få en plantering att ta sig är i de flesta fall att förnygringsytan är markberedd. Andra faktorer som påverkar resultatet är att plantmaterialet har rätt härkomst och att planttypen är den som passar ståndorten. Plantornas härkomst avgör dess genetiska anpassning till områdets klimat. Generellt sett kan man säga att man bör flytta plantan söderut för härdighet samt norrut för tillväxt. Det finns dock ett motsatsförhållande mellan tillväxt och härdighet. För en optimal kombination brukar man generellt välja ett odlingsmaterial som har ett ursprung 1-2 breddgrader norr om odlingslokalen (Plantans härkomst, skogsstyrelsens förlag 1999). Planttypen kan vara antingen barrot- eller täckrotsplanta. De kan vara av olika ålder och storlek. Barrotsplantorna passar bäst på goda marker och på ej markberedda hyggen. Täckrotsplantorna passar på mer svagare marker och väl markberedda hyggen. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

Nackdelar med plantering är de dryga planteringskostnaderna. Planterade plantor på ytor utan skärträd drabbas oftare av snytbagge- och frostsador. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

6.3.1.1 Rekommenderade plantantalet är väsentligt högre än vad lagen kräver

Vid plantering sätter man så många plantor att man har en marginal för det bortfall som oftast blir på grund av konkurrerande faktorer. Det rekommenderade plantantalet per hektar ligger väsentligt över Skogsvårdslagens krav för en godkänd förnygring. På en för Mälardalen vanlig tallståndort rekommenderas ett plantantal på 2600 – 3000 tallplantor per hektar vilket innebär ett avstånd på 2,0 – 1,8 meter mellan plantorna. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996) Lägsta antal plantor i Skogsvårdslagen på motsvarande ståndort är 2000 tallplantor per hektar. (Skogsvårdslagen)

På en för Mälardalen vanlig granståndort rekommenderas ett plantantal på 2000 – 2500 granplantor vilket innebär ett avstånd på 2,2 – 2,0 meter mellan plantorna. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996) Lägsta antal plantor enligt skogsvårdslagen på motsvarande ståndort är 1500 plantor. (Skogsvårdslagen)

6.3.2 Sådd

Sådd kan vara ett bra sätt att förnygra tallskog, och andelen sådd ökar i Sverige (Skogforsk resultat nr 20, 2002) Sådd av tall kan användas på samma ståndorter som är lämpade för naturlig förnygring av tall och kan skapa förutsättningar för kvalitetsproduktion. Gran lämpar sig inte lika bra för sådd som tall. En lätt markberedning, där bara humustäcket tas bort, är en förutsättning för att fröna ska klara att gro och överleva. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

6.3.3 Naturlig förnygring

Om den naturliga förnygringen utförs rätt kan både resultatet bli bra och kostnaderna bli rimliga. Man måste först och främst avverka då ett kottår är på gång. Ett antal fröträd lämnas jämt fördelade över hygget. Rekommenderat antal frötallar per hektar i södra Sverige är ca 150 st/hektar. Generellt kan man säga att fler fröträd ska lämnas på bördiga marker än på magra. Klimatet har stor betydelse för fröproduktionen. I Mälardalen är det tre till fem år mellan de goda fröåren för tall och ofta mer än fem år för gran. Problem vid naturlig

föryngring kan vara att få frötallarna stormfasta. Risken för misslyckande är också stor inom områden med försommartorka vilket just Mälardalen är. En förutsättning är att markbereda om humustäcket är tjockare än 3 cm. Ståndorter där det redan finns markvegetation är inte lämpade för naturlig föryngring. Marken måste vara mager och hyggesrensning bör alltid utföras.

Nackdelar med naturlig föryngring kan vara att avverkningen blir uppdelad och därmed fördyrad liksom att resultatet är helt beroende av väderförhållanden och frötillgång olika år. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

Naturlig föryngring användes på 26 % av arealen enligt Skogsvårdsorganisationens inventering. Inom kategorin privata markägare användes metoden betydligt oftare (32 %) än för övriga markägare (19 %). Naturlig föryngring var vanligast i Värmland/Örebro, Mälardalen och Norrbotten (mer än 35 %). (<http://www.svo.se/minskog/>)

6.3.4 Föryngringsmetoder för löv

Björken bör föryngras naturligt för att ta till vara trädets rikliga fröproduktion. Det räcker att ställa 10 – 20 fröträd per hektar. Det lämpligaste sättet att föryngra asp är att nyttja den rikliga rotskottsbildningen. Plantorna är mycket viltbegärliga vilket kan vara ett stort problem vid föryngring av löv men i synnerhet vis föryngring av asp. Alens plantor är inte lika begärliga för viltet. Gråalen föryngras normalt genom rotskottsbildning medan klibbalen stubbskottsföryngras. (Grundbok för skogsbrukare, skogsstyrelsens förlag, 1996)

6.4 Återväxtresultat i media

Resultatet av skogsvårdsorganisationens inventeringar visar på att det är de privata skogsägarna som ”ligger mest i hängmattan”. Norrbotten och Mälardalen är värst. Som tidigare nämnts ska enligt skogsvårdslagen aktiva åtgärder för att få upp ny skog vara klar tre år efter avverkning. Men fem år efter slutavverkning har var fjärde skogsägare i Mälardalen inte gjort någon åtgärd alls. (Skogen 3/01)

Man skulle kunna tro att Mälardalen har svårföryngrade skogar men skogsstyrelsen menar att där man har gjort rätt blir det för det allra mesta ett bra resultat. Många använder naturlig föryngring på fel mark. Men i vissa fall kan det finnas fler förklaringar än passivitet och slarv. Ostkusten kan vara lite svårare att föryngra än andra delar av landet. Speciellt sydöstra Sverige kan ha problem med försommartorka, snytbaggeangrepp och konkurrerande hyggesvegetation. (Ek, B. SKOGEN 3/01)

7 Resultat

I resultatredovisningen kommer jag att presentera 17 kvalitativa intervjuer med privata markägare. Intervjuresultaten är sorterade under åtta teman vika var huvudområdena som intervjuerna kretsade kring. Under varje tema presenteras min subjektiva bild av markägarnas attityder och inställningar kring dessa ämnesområden. Varje tema avslutas med en del diskussion som syftar till att sammanfatta och runda av temat men även att ytterligare kommentera anmärkningsvärda och intressanta resultat både när det gäller det mer allmänna

attityderna men även de specifika detaljerna och ytterligheterna. Deldiskussionen syftar även till att ge personliga kommentarer och synpunkter på resultaten.

Viktigt att poängtera är att det är mina högst personliga upplevelser och tolkningar av de 17 intervjuerna som presenteras i resultatet. De kvalitativa intervjuernas bredd och mångfald på både information och synpunkter medför vissa betänkligheter vid analysarbetet. Materialet blir dessutom ofta stort och svårt att överskåda eftersom man under intervjuens gång ofta berör dessa ämnesområden vid fler än ett tillfälle och eftersträvar att samtala fritt kring ett ämne mer än att låta markägaren svara på specifika frågor. Vad som också förstärker det jag nyss nämnde, men också gör det hela ytterst intressant var att ingen av intervjuerna var den andra lik, allt beroende på faktorer som personkemi, bakgrund, kunskap, attityd med mera. Analysarbetet av resultaten bestod till stor del av att försöka organisera och göra materialet mer lättöverskådligt samt skapa en subjektiv bild av intervjupersonernas attityder och inställningar kring temana. Denna subjektiva bild som man som författare försöker skapa hänger starkt samman med min egna förståelse, kunskap och erfarenhet kring dessa samtal och ämnen. Jag har valt att presentera resultatet under åtta olika teman som jag anser lämpliga och vilka i sig har en stark relation till intervjumallen. Hur temana skiljer sig åt mer i detalj kan läsas under metodavsnittet. Markägarnas citat är markerade med citationstecken och fet stil. De enda förändringarna jag gjort i citaten är utfyllnadsord tagits bort samt någon enstaka meningsbyggnad och talspråk ändrats för att göra citaten mer lättförståliga. Jag har även av anonymitetsskäl utelämnat saker som kan identifiera intervjupersonerna.

De åtta temana som resultaten kretsar kring är:

1. Ägarförhållande
2. Ekonomi
3. Skogsvård
4. Skogsvårdslagen
5. Föryngring
6. Skogliga aktörer
7. Kunskap
8. Information

7.1 Tema 1 Ägarförhållanden

Det här temat behandlar det rådande ägarförhållandet på fastigheten samtidigt som det ger en överblick av bakgrunden gällande historik och anknytning till fastigheten. Det första temat har även en roll som inledning av samtalet som kan liknas med en uppvärmning, allt för att det kommande samtalet ska bli så givande som möjligt för båda parter.

I huvuddelen av fallen hade fastigheten gått i arv. Graden av "historisk" anknytning till fastigheten varierade dock. En markägare berättade att hans gård hade anor i släkten ända sedan mitten av 1800-talet.

"Släkting till farfar som kom hit 1840, sen köpte farfar, varefter min far tog över. Jag tog över här i slutet av 60-talet."

I andra fall hade fastigheten inte fullt så lång historia som den ovan nämnda utan hade kommit i släktens ägor så sent som på 50-talet. Markägaren själv poängterade att det var hans föräldragård och menade att hans anknytning till gården var förhållandevis stark även om den inte varit i släkten så länge. I några enstaka fall hade fastigheten köpts på senare år av annan än släkting.

"1961 köpte vi gården och sen har vi köp till både jord och skog. Ingen släktgård"

Ägarstrukturen bland de berörda markägarna varierade men vanligast var att en person ägde fastigheten själv eller med sin maka eller make. I flertal av intervjuerna framkom det att den nuvarande ägaren hade köpt ut en eller flera syskon men någon intervju visade också att flera syskon ägde fastigheten tillsammans. Som jag nämnde i inledningen var detta tema ganska brett när det gäller innehåll och ämnesområden. Den information som framkom under detta inledande tema och inte har med det faktiska huvudämnet att göra har jag valt att inte redovisa. Detta på grund av att mycket av informationen inte var relevant i ämnet samt att det var en startsträcka.

7.1.2 Del diskussion tema Ägarförhållanden

Att inleda intervjun med frågor och resonemang kring gården och dess historik upplevde jag som positivt för båda parter. Samtidigt som markägaren fick möjligheten att värma upp och känna sig mer bekväm i intervjusituationen fick jag en bild av markägarnas anknytning och till den berörda fastigheten. Det bör tilläggas att innan intervjun startade på allvar hade vi i de flesta fallen samtalat om allt från väder, vind och jakt till höftledsoperationer över en kopp kaffe, vilket visade sig ha mer positiv inverkan på intervjun än förväntat. Bandspelaren som användes för att dokumentera hade till en början oftast en hämmande effekt men i de flesta fallen hade den glömts bort redan efter det inledande temat. Tema ägarförhållanden var som ovan nämnt en bra start på intervjun. Det visade sig också med facit i hand att de intervjuer som hade fallit ut bäst var de som även startade bra, vilket än en gång belyser vikten av att skapa en bra personlig kontakt. Resultatet av det första temat ägarförhållandena och den historiska anknytningen till gården föll ut ungefär som förväntat och skapade en bra grund för de efterföljande temana. Det var mycket positivt att uppleva hur de flesta markägare visade glädje och känsla för den egna fastigheten och dess historia.

7.2 Tema 2 Ekonomi

Tema ekonomi syftar främst till att diskutera skogens ekonomiska betydelse för markägaren och deras synsätt på skogen som resurs och viken roll den har i deras privatekonomi. Jag har även valt att behandla skogens andra värden utöver de rent ekonomiska så som rekreation, jakt m.m. Detta för att få en ökad förståelse för vad som ligger till grund för markägarens agerande och handlande i föryngringsfrågor. Temat uppdelat i tre underrubriker:

- Ekonomisk beroendegrad

- Skogens roll
- Skogens övriga värden

7.2.1 Ekonomisk beroendegrad

För några av markägarna hade skogen en stor betydelse för privatekonomin och utgjorde det största delen av inkomsterna. I det här fallet var markägaren väldigt beroende av skogen.

”Den bär upp det hela, för att jordbruket är så dåligt idag så man lever ju av skogen i stort sett. Annars måste man ha ett jobb vid sidan.”

En annan uttryckte det som att denne hade för lite skog för att göra kontinuerliga uttag vilket medförde att denne inte alls var beroende av skogspengarna utan att det var jordbruket som var den huvudsakliga inkomstkällan. De flesta av markägare uttryckte det som att skogen var ett ben att stå på samtidigt som de tryckte på att deras verksamhet bestod av olika inkomstkällor både i och utanför fastigheten.

”Visst bidrar skogen rent ekonomiskt men den största ekonomiska delen kommer från annan sysselsättning.”

Skogens grad av ekonomisk anknytning till fastigheten visade sig även ha varierat över tiden genom att förutsättningarna hade ändrats, vilket medförde att skogens ekonomiska betydelse hade minskat. Exempel på nämnda förutsättningar var exempelvis att man övergått från att bedriva ett småskaligt jordbruk i kombination med skogen till att idag ha andra komplimenterande sysselsättningar.

”Som det är idag så tjänar bättre att åka bort och jobba. Behöver jag sen lite extra pengar så kan man göra en avverkning.”

7.2.2 skogens roll

För många av markägarna var skogens roll något av en bankbok eller sparbössa som framförallt användes som ett viktigt komplement till annan näringsverksamhet och vid reparationer och investeringar i fastigheten.

”Skogens roll blir ju lite mer att dra in pengar till reparationer på fastigheter och tillbaka in i gården på annat sätt.”

De som i det tidigare temat hade uttryckt att de var helt beroende av skogen hade inte riktigt samma betoning på sparbössa i det här samtalet. Skogen var naturligtvis viktig även för dem när det gällde investeringar men den hade mer en kontinuerlig roll över tiden och inte enbart när det var dags att byta tak på ladan eller köpa en ny traktor etc. I linje med det ovan nämnda var det några som uttryckte att skogen hade en katastrof roll om det krisade till eller att man snabbt behövde få loss pengar. En för mig naturlig följdfråga på detta var inställningen till dessa lån eller uttag i sparbössan. En markägare uttryckte sig så här:

” De pengarna måste man stoppa tillbaka till skogen längre fram så man hamnar helt enkelt i en skuld situation till skogen. Sen kostar det att fixa till det man har tagit ut”

Medan en annan berättade att de hade varit tvungna att ta i lite i överkant på grund av ekonomiska förluster och att nöden inte hade någon lag. Intressant i frågan var också när han berättade att han tidigare fått påpekningar av skogliga aktörer om varför han inte avverkade, medan förutsättningarna nu var de omvända. Det bör också tilläggas att samme markägare pågrund av detta kommit efter med föryngringarna men att de snart var ikapp igen i detta lån-förhållande mellan markägaren och dennes skog. En annan markägare såg till skillnad från det ovan nämnda inte alls på skogen som någon direkt tillgång rent ekonomiskt utan snarare att man hade nytta av den indirekt

”Har man inte tid att jobba i skogen då är det knappast någon tillgång. Det är snarare en tillgång för att få låna pengar på så att säga.”

Storleken på fastigheten har haft en viss inverkan på några av de intervjuades attityder i denna fråga. Framför allt när det gäller att inte ha tid att sköta skogen genom att vara själverksam. Detta verkar för vissa medföra att de enligt dem själva inte anser att skogen är någon direkt tillgång för dem rent ekonomiskt.

7.2.3 Skogens övriga värden

Förutom de rent ekonomiska värdena diskuterades skogens övriga värden och markägarens koppling och syn på dessa. Intressant i detta tema är också att belysa kopplingen mellan en markägares engagemang i skötseln av sin skog med vad han eller hon gör på sin fritid. Två markägare deklarerade en väldigt stark koppling och för dem högt värde i vara och verka i skogen.

”Skogen är mitt liv, det är mitt hjärta. Det är där jag helst är.”

”Ja, jag är väldigt intresserad av skogen, det är mitt liv jag kan gå i skogen och bara njuta utan att jaga eller någonting annat.”

I flertalet av intervjuerna framkom det att rekreation av olika slag var för många ett återkommande värde och koppling till skogen. Vanligt förekommande aktiviteter var bär och svampplockning, jakt och fiske, skogspromenader, skogsarbete m.m. En markägare tyckte inte alls att hans engagemang i skogen främst grundade sig i rekreation eller liknande utan uttryckte det mer som en strävan att ha ordning och reda.

”Nej rekreation kanske det inte är direkt. Det är mer ett måste. Att det ska vara ordning”

En annan markägare var inne på samma linje och uttryckte att sitt intresse för skog kanske inte var lika stort som hos många andra. Visserligen jagade denne men det som upplevdes vara behållningen eller värdet var nog mer känslan av att gå i en fin och välskött skog. Några markägare berättade att de hade tillbringat mer tid i skogen förr. Orsaken till detta förklarade de med att det inte hade den tiden längre och att det inte berodde på ett minskat intresse, även om det kan gå hand i hand ibland. En menade också att kollen på vad som hände i skogen blev sämre nu när denne inte tillbringade lika mycket tid där.

”Förut när man jagade då gick man igenom skogen jämt och då hade man ett helt annat grepp på vad som hände i skogen.”

En dam och hennes man uttryckte verkligen sitt missnöje med att inte ha lika mycket tid att promenera i skogen och plocka bär och svamp m.m. Det kändes glädjande att de med bestämdhet uttryckte sina starka band till skogen som rekreationsplats. På frågan hur mycket detta intresse för skogen som rekreation och dylikt påverkar skötseln av fastigheten svarade ett par syskon så här:

”Vi är ju livrädda när han kommer med sina avverkningsförslag och är väldigt noga med att de områden vi värdesätter skall lämnas orörda, exempelvis promenaden till sjön eller de närmaste skogarna där vi plockar svamp.”

Samtidigt som de gjorde vad de kunde för att ta till vara eller skapa goda förutsättningar för deras rekreation ansåg de samtidigt att det var ekonomin i fastigheten som var avgörande. En annan markägare resonerade ungefär lika och menade att för denne var det viktigt med rekreation och miljö så länge som man fick det att gå ihop.

7.2.4 Del diskussion tema Ekonomi

Det visade sig tydligt att de berörda markägarna hade en varierande anknytning och ekonomisk beroendegrad till fastigheten. Intressant i sammanhanget var markägarnas berättelser om hur det var förr och att flera menade att skogen hade haft en viktigare roll för fastigheten tidigare. Naturligtvis är det många faktorer som spelar in när det gäller denna beroendegrad så som fastighetens storlek, huvudnäring, anknytning m.m. men jag upplevde ändå tydligt att några hade kommit längre ifrån skogen i deras vardag än tidigare. Detta visade sig även gälla skogens roll som bankbok eller sparbössa och den tid som man spenderade i sin skog på fritiden. Intressant i ämnet var också det som en markägare berättade om hur han hade haft bättre grepp om sin skog när han hade haft mer tid att spendera på att vara i skogen och exempelvis jaga. I kontrast till detta var det även de som representerade motsatsen genom att inte ha någon direkt anknytning till skogen varken i yrket eller på fritiden, men ändå lade stor vikt vid att vara uppdaterad i skogsfrågor. Jag upplevde att kontentan av detta var att ens koppling till skogen har en viktig betydelse men att den inte alla gånger är avgörande. Det finns andra drivkrafter förutom en hög beroendegrad så som ett starkt intresse eller en hög ambitionsnivå som avgör vilken värde eller roll skogen spelar för den enskilde markägaren.

7.3 Tema 3 Skogsvård

Det här temat behandlar främst hur stor del av sin tid som markägaren ägnar åt sin skog och graden av andra aktörers inblandning och delaktighet i skötselåtgärder. Målet med temat var också att få en känsla för markägarens intresse och engagemang i sin egen skog. Temat är indelat i två underrubriker:

- Självverksamhetsgrad
- Tillvägagångssätt vid skötselåtgärd

7.3.1 Självverksamhetsgrad

Intervjumaterialet representerar en stor spridning gällande självverksamhetsgrad. En del gjorde nästan allt arbete själv i sin skog medan många andra, med högre grad tog hjälp av olika entreprenörer. En markägare redogjorde för sin situation i frågan enligt följande:

”I vintras lejde jag huggningen, men i övrigt gör jag allt själv, så jag är till nästan hundra procent självverksam.”

I kontrast till detta berättade en markägare att denne hade ett skötselavtal med en skoglig aktör och dess företag och att de helt och hållet skötte alla åtgärder. Orsaken till att de hade detta avtal berodde på att de själva bodde så långt ifrån fastigheten och inte hade möjlighet att göra det själva. Det visade sig att det för många var tiden som var det begränsade faktorn för graden av självverksamhet p.g.a. annan huvudnäring. En markägare uttryckte sig så här:

”Jordbruket är det stora, i skogen är det endast planteringar som jag gör själv och viss röjning.”

En annan person berättade att lejde bort det mesta, det han däremot fortfarande gjorde själv var att ta hem virke till sig själv. Denne menade att orsaken till hans låga självverksamhetsgrad berodde på att han hade mindre tid i dag än han hade förut. Det var ett flertal markägare med honom som berättade att deras självverksamhetsgrad varit större förr. En berättade att de tidigare hade gjort i princip allt själva men att man idag endast skötte skogsvården och högg flis till uppvärmning. Denne förklarade för mig att deras problem var att deras huvudnäring tog all tid och att resultatet av det blev att det nästan inte blev någon tid över till skogen.

7.3.2 ”Tillvägagångssätt vid skötselåtgärd

För att skapa en bild av hur markägaren fattar beslut vid skötseln av sin skog samt hur engagerad och delaktig han/hon är vid genomförandet togs detta upp som ett undertema. Det visade sig att det skilde sig ganska mycket mellan de berörda hur delaktiga de var i sitt brukande. En beskrev tillvägagångssättet enligt följande:

”Man vet ungefär vad som behövs genom skogsbruksplanen och av erfarenhet när det är dags. Och sen har man bett inspektorn att komma ut och då går man igenom varje område och han ger förslag, sen får man säga själv vad man tycker.”

En annan var inte alls lika delaktig utan lät sin skogliga kontakt ge förslag på vad som var lämpligt att genomföra och när affären var avklarad skötte de utvalda allt det praktiska, även att skriva hyggesanmälan.

De skogliga rådgivarna visade sig ha stor inverkan på markägarnas beslut och åtgärder men även här varierade det hur stor del de hade i processen och hur mycket markägaren själv ville vara delaktig. En medelålders herre uttryckte tydligt att han tyckte det var viktigt att själv vara delaktig

”Det är ett samarbete med inspektorn, vi diskuterar hela tiden så att, även om man lämnar ut på entreprenad så vill man ju inte vara helt bortkopplad utan man vill gärna veta varför man gör som man gör och försöka förstå det och sedan diskutera utifrån det.”

Flertalet av de intervjuade visade stor tillit till de skogliga rådgivarna och deras kunskap

”Han kan ju så mycket av det där så jag litar helt och hållet på honom.”

Att skriva sin egen hyggesanmälan eller inte ansåg jag som en intressant fråga i ämnet om deras eget engagemang i avverkningar och anläggandet av nästkommande bestånd. Det visade sig vara fler än jag trodde som inte skrev sin egen anmälan.

”De sköter allt sådant, hyggesanmälan. När vi har kommit överens om ett uppdrag då sköter de hela den biten”

Uppföljning eller delaktighet när avverkningen genomförs är ett annat ämne som jag hoppades skulle ge ytterligare inblick i markägarnas engagemang. Det var långt ifrån alla som aktivt tog del vid avverkningen men en såg på den saken så här:

”Det är min skog, nog litar jag på dem, men det är klart att man tittar på”

En annan ansåg att orsaken till att det fungerade så bra och att det blev som han ville berodde på att entreprenörerna hörde av sig innan de började. Han poängterade också vikten av att muntligen komma överens, till skillnad från att endast ge eller få informationen på ett papper, vilket enligt honom lätt ledde till missförstånd. För en del var det andra orsaker till varför de inte var så aktiva i sitt uppföljningsarbete. En markägare uttryckte att han var medveten om vikten av uppföljning och att det hade fungerat bra men att det ofta var tiden som var begränsande. Markägaren var samtidigt ärlig och tillade att denne också förutsatte att de gjorde ett bra jobb även om det inte var hundra procent säkert eftersom det var en förutsättning för ett bra förhållande mellan denne som kund och den skogliga aktören.

7.3.3 Del diskussion tema Skogsvård

Under tema skogsvård kunde man skönja tre huvudgrupper när det gällde markägarnas självverksamhetsgrad. Den största gruppen visade sig vara den där markägarna utförde en mindre del själva, då oftast i form av plantering och röjning. De andra två grupperna representerades av de som i stor utsträckning själva utförde de flesta åtgärder i sin skog samt de som till största delen inte är självverksamma. Flera av markägarna som representerade den största av dessa tre grupper hade haft en större självverksamhetsgrad tidigare i sitt liv, än i dagsläget. Orsaken till att markägarnas egna insatser i skogen minskat berodde många gånger på att tiden inte längre räckte till och att det var andra huvudnäringar som krävde ett större engagemang på bekostnad av skogsarbetet. Som följd av detta upplevde jag att det finns en risk att en del markägare har kommit längre från sin skog.

Under intervjuerna kom många gånger ett dåligt samvete fram genom att intervjupersonerna hade ett stort behov av att förklara sitt minskade engagemang i skogsarbetet. Jag upplevde att det i många fall fanns ett stort intresse och en vilja att utföra fler åtgärder själv, men att man tvingas prioritera bort just detta arbete. Det är viktigt att poängtera att det inte finns några likhetstecken mellan liten självverksamhetsgrad och en dåligt skött skog.

De skogliga aktörerna har, som tidigare diskuterats, en avgörande roll vid beslut av skogliga åtgärder. Det finns en stor skillnad mellan markägarnas egna del i en dialog, beslutsfattande och påverkan på det slutliga resultatet vid åtgärder i skogen. Vissa har en stor inblick i åtgärdernas betydelse medan andra helt förlitar sig till sin rådgivare. Markägarens grad av aktiva val varierar helt enkelt.

Jag upplevde ibland att man lade lite för mycket ansvar på de skogliga aktörerna och att den egna uppföljningen eller kvalitetssäkringen allt för ofta uteblev.

Jag frågade mig om alla markägare är medvetna om ansvaret de besitter som ägare av skogen. Alla är kanske inte kritiska beställare som följer upp om utförandet blev som överrenskomet.

Att som markägare själv fylla i en avverkningsanmälan har genom intervjuerna för en del visat sig vara ovanligt. I fler fall än förväntat är det den skogliga aktören som gör det jobbet. Om markägaren skulle ta ett större ansvaret och verkligen vara insatt eller delaktig vid upprättande av hyggesanmälan tror jag att man skulle kunna vinna mycket när det gäller medvetandegrad och engagemang hos dem. Man tvingas helt enkelt att sätta sig in i åtgärdens betydelse, planerade föryngringsåtgärder och hänsynstagande.

7.4 Tema 4 Skogsvårdslagen

Det här temat behandlar markägarnas inställning till Skogsvårdslagen i allmänhet men framförallt deras attityder och inställningar till lagen rörande föryngringar. En av huvudfrågorna kring detta ämne var vilken roll skogsvårdslagen hade i deras beslutsfattande och hur den påverkade den enskilde markägaren i föryngringsfrågor. Andra frågeställningar som berördes var bland annat vem som faktiskt var ansvarig inför lagen och aktuella förändringar i lagen. Temat är uppdelat i två underrubriker:

- Hur uppfattas Skogsvårdslagen?
- Skogsvårdslagen och föryngring

7.4.1 Hur uppfattas SVL?

Den allmänna uppfattningen kring skogsvårdslagen var att de intervjuade tyckte det var bra att det fanns en lag, och framförallt att den skulle hindra oseriösa aktörer att missköta sin skog. Vid fler än ett tillfälle nämndes framförallt skyddet mot så kallade klippare. Några uttryckte även sin övertygelse om att det inte var många som medvetet missköter sin skog. Om så ändå var fallet fanns det orsaker till detta så som dålig ekonomi eller liknande. En av dem som hade den här uppfattningen styrkte sina värderingar genom att tydligt uttrycka att vem som helst kunde exempelvis räkna ut att det var rena dårskapet att inte få en bra föryngring efter en avverkning. En annan höll med om att det var bra med en lag men såg det hela mer utifrån vad som faktiskt genomfördes samt kunskapen och engagemanget bakom detta

”Jag tycker den är bra, eftersom annars skulle det kanske finnas ännu fler som inte brydde sig om skogen. Jag tror att det är många som inte vet hur svårt det är att få upp ny skog.”

Det var dock inte alla som var helt positiva till skogsvårdslagen. En markägare uttryckte till en början att han mer försökte sköta sitt och strunta i andra och det tyckte han att även regeringen skulle göra men efter att vi diskuterat detta lite mer ingående var kontentan snarare att han ansåg att ansvaret mer skulle ligga på den enskilde markägaren hur han eller hon ville sköta sin skog. En annan markägare uttryckte mer att han var positivt till att det fanns en lag framförallt för att hindra de som köper skog, avverkar och sedan säljer utan att föryngra. Däremot var han inte lika positivt till kraven framförallt när det gällde de små markägarna

”Jag anser mig som en mindre skogsägare om jag har ett halvt ha som är dåligt föryngrat så tror jag det är marginellt. Då tycker inte jag att de ska gå in och ålägga för

det. Men är det så att det är någon som avverkar låt säga 50 ha och bara lämnar, då är det bra med de här lagarna.”

Det fanns även de som ansåg att lagen hade blivit för tam vilket enligt dem ökade risken för att skogarna skulle skötas för dåligt av de som mest var intresserade av att göra slutavverkningar. En äldre herre uttryckte även sitt missnöje rörande föryngring och röjning enligt följande:

” Jag det är mest skit med den där lagen om man tänker på återväxt och sånt. Den skulle ha varit som den var förr. Man behöver inte plantera nu, eller man planterar inte och ingenting händer. Vad får man, jo en slyskog som ingen röjer heller.”

En annan såg mer positivt på dagens skogsvårdslag och menade att friheten för markägarna hade ökat vilket ökade möjligheterna att utifrån sina egna värderingar och metoder skapa välskötta och fina bestånd.

7.4.2 Skogsvårdslagen och föryngring

Efter att ha berört skogsvårdslagen lite mer allmänt, gick jag in på detaljer rörande huvudämnet föryngring. Jag såg det som mycket intressant att få ökad förståelse för markägarens syn på lagen i dessa frågor samt hur den påverkade dem i deras föryngringsarbete. Som jag nämnde tidigare var i allmänhet de intervjuade markägarna positiva till att det fanns en skogsvårdslag. De flesta av dessa hade också klart för sig att det fanns ett krav på återbeskogning efter avverkning men däremot visade det sig att huvuddelen av de intervjuade inte kunde vad lagen säger mer i detalj.

”Jag vet inte vad lagen säger riktigt ärligt talat. Det ska vara ett visst antal plantor per hektar.”

Flera av medverkande berättade att lagen i sig inte påverkade dem i deras brukande utan att de skulle ha föryngrat vare sig det fanns någon lag eller inte. Även om de inte visste exakt vad lagen sa så antogs de att om de själva inte var nöjda så var det nog inte godkända heller. Några markägare som dock kunde detaljerna i lagen uttryckte även att lagens krav i deras ögon gav ett väldigt glest bestånd för att vara godkänt och att deras egna krav var högre än lagens. Det var ytterligare några som ansåg att lagen inte direkt påverkade dem när det gällde föryngring men till skillnad från de ovan nämnda var de inte lika insatta och lade inte riktigt samma vikt vid vad lagen säger utan agerade mer efter sin egen kunskap. En uttryckte sig så här:

”Jag tycker inte den påverkar mig, jag kan den inte heller speciellt bra utan kör väl mest efter eget huvud och om lagen stämmer överens med det, vet jag inte.”

Som jag nämnde i inledningen hade huvuddelen av markägarna i grova drag kunskap om skogsvårdslagen gällande föryngring men det var även någon enstaka person som jag intervjuade som visade bristande kunskaper i ämnet. Några av dessa förespråkade även att de ansåg att man skulle behöva lite mer information angående markägarens skyldigheter efter exempelvis avverkning.

En naturlig följd av att vi pratade om lagen angående föryngring var samtal kring polytaxundersökningen eftersom samtliga deltagare hade berörts av denna. Huvuddelen av de

intervjuade ansåg att det var viktigt och bra med denna kontroll men det fanns även någon enstaka som uttryckte det som att det viktigaste var att lagen och dess kontrollorgan höll efter dem som misskötte sina skogar. Själva ansåg denne inte att man misskötte sin skog om det endast var något enstaka litet område som inte var föryngrat på ett tillfredställande sätt enligt lagen. Många såg även denna kontroll som en viktig länk i ett nationalekonomiskt intresse, dock var det några markägare som hade synpunkter på genomförandet av kontrollen. Flera hade en önskan om att få reda på när dessa kontrolltytor inventerades. Framför allt några av de som blivit underkända var heller inte nöjda med det sätt de hade fått besked om detta. Främst var ansåg de att de skulle vilja ha en personlig kontakt så att de kunde diskutera saken istället för som det var nu ett brev i brevlådan.

Som följd av föregående samtal kring lagen såg jag det som en naturlig följd att diskutera ansvarsfrågan i dessa ärenden. Synen på vem som var ytterst ansvarig inför lagen varierade mellan de intervjuade. För många var det självklart att det var markägaren som var ansvarig.

”Vi äger marken så vi har ansvar för det. Det tycker jag att man som ägare får acceptera”

En annan var inne på samma linje och menade att om man lejer någon som planterar åt en och det blir underkänt så får man som ägare rätta till det. Ansvarsfrågan var dock inte lika självklar för samtliga. En markägare hade svårt att se att det bara skulle vara markägaren utan tyckte att det måste vara en kombination mellan markägaren och de som utförde åtgärden. Denne förklarade det med att det var de som hade kunskapen och utförde den överenskomna åtgärden vilket gjorde att en del av ansvaret borde ligga på dem också. Här ser vi återigen signaler om att de skogliga aktörerna har en mycket viktig roll i dessa frågor. Samma herre menade att det var mer logiskt även om denne inte var helt övertygad om att det till hundra procent var markägaren som var ansvarig för att de efterföljande åtgärderna så som markberedning och plantering lyckades, det denne däremot var säker på var:

”Det bör vara en dialog mellan dem så att avverkningen görs på ett sådant sätt att de andra åtgärderna kan utföras på ett bra sätt.”

Markägarnas syn på förändringarna i skogsvårdslagen 93/94 i föryngringsfrågor var någonting som jag ansåg intressant att undersöka. De flesta hade en uppfattning om förändringen men det fanns även de som inte var medvetna om att det hade skett en förändring och hur den var formulerad. Flera berättade att de upplevde den nya lagen som lamare än förut och att det ökade risken för oseriösa markägare. En markägare uttryckte det så här:

Ja, Klipparna har gynnats av det hela. Det var hårdare regler innan.

På följdfrågan om på vilket sätt de hade gynnats svarade han

” Nu kan du klara dig på en föryngringsyta som det bara står löv på. Nu är det bara antal träd som räknas.”

Det var inte alla som såg negativt på den nya lagen, det fanns även de som såg fördelar med den som jag nämnde tidigare i temat i form av ökade möjligheter att skapa någonting bra utifrån den enskildes värderingar.

7.4.3 Del diskussion tema Skogsvårdslagen

Skogsvårdslagen var ett av de mest laddade teman som berördes under intervjuerna. Det hade jag även förväntat mig och valde därför att börja med mer allmänna teman för att senare när båda parterna känner sig mer varma i kläderna gå in på mer känsliga områden. Ibland upplevde jag att de antagligen kände sig kontrollerade då jag började beröra just lagen och hur man upplevde den. Detta tror jag berodde på de urvalskriterier som låg till grund för urvalet av markägare.

Till en början diskuterade vi deras syn på skogsvårdslagen i allmänhet men kom snart in på lagarna angående föryngring. De flesta ansåg att det var bra att det fanns en lag men anmärkningsvärt var att någon enstaka mer såg det om ett skydd mot så kallade klippare. Man menade att där uteblivna föryngringar förekommer i stor skala var lagen ett bra medel medan små ickeföryngrade ytor inte borde anses lika allvarliga. Detta resonemang återkom tyvärr även när det gällde polytaxundersökningen men glädjande var dock att de flesta var positivt inställda till kontrollen, även de som själva hade blivit underkända. Man såg bland annat fördelarna med den ur ett nationellt perspektiv. Det var det dock några som ifrågasatte tillvägagångssättet vilket jag personligen tyvärr tror kan påverka relationen med de skogliga aktörerna från myndigheten negativt.

De flesta visste inte vad SVL säger i detalj utan man visste att den hade ett krav på att man måste se till att det kommer ny skog på föryngringen. Jag tror att det i de flesta fall inte är lagen som har en avgörande betydelse för hur man sköter sin skog. Det fanns dock intervjupersoner som jag tror hade handlat annorlunda om de visste vad lagen sa. Jag anser att orsakerna till att alla inte föryngrar på ett tillfredställande sätt helt enkelt inte berodde, i huvuddelen av fallen, på okunskap om vad lagen säger, utan snarare på andra faktorer. Övriga faktorer kunde vara okunskap och ambitionsnivå etc. Däremot upplevde jag i vissa fall att viss okunskap om lagen och framförallt okunskap angående planering inför åtgärden var en bidragande orsak.

Några enstaka sa att de gärna hade velat veta vilka kraven på återbeskogning var i lagen, innan de avverkade. Personligen anser jag att det är bra att detta efterfrågas samt att jag tror att de verkligen skulle behöva den här informationen. Samtidigt anser jag också att det liksom för Sveriges alla lagar, ligger ett ansvar på den enskilde att ha kännedom om de lagar som berör sitt handlande.

Lagen tycktes ha en indirekt påverkan på vissa markägare snarare än direkt. Människor handlar kanske på ett sätt, inte bara för att det finns en lag som säger att man ska, utan man gör det helt enkelt ändå. I dessa fall tror jag att lagen i grund och botten är så accepterad att den inte reflekteras över och att lagen är en miniminivå som för många inte är tillräckligt på grund av att de har en högre ambitionsnivå.

Jag ser en likhet med diskussionen om att markägare är kritiska beställare eller inte i frågan om vem som är ansvarig inför lagen. Huvuddelen vet vilka krav som ställs på dem och känner sig ansvariga för sin skog. Men det tycktes dock inte självklart för alla markägare att det yttersta ansvaret låg på denne. Jag tror att om fler hade insikten i att ansvaret faktiskt ligger på just markägaren skulle man automatiskt få en sporre till att medvetandegraden ökas. Om fler enskilda markägare var medvetna om sitt ansvar tror jag också att fler skulle bli kritiska beställare.

När det gäller förändring i lagen 93/94 upplever jag det som att den inte riktigt nått fram till alla markägare. Få hade insett i detalj vad förändringarna innebar men jag tror att de flesta markägarna inte påverkades i sitt sätt att sköta skogen, dock gav några av intervjuerna mig känslan av att man inte bör räkna ut riskerna helt och hållet.

7.5 Tema 5 Föryngring

Temat föryngring kan ses som det mest centrala i intervjun. Här diskuterade vi huvudämnet föryngring i sin helhet samt attityder och inställningar till planering före avverkning, trädslagsval, skador och problem m.m. Det var också det här temat som vi ofta återkom till i andra diskussioner under intervjun. Temat är indelat i två underrubriker

- Inställning till föryngring
- Planering och val av åtgärd

7.5.1 Inställning till föryngringsåtgärder

Som inledning i detta huvud tema pratade vi om markägarens inställning och syn på föryngringsåtgärder i stort. Den allmänna inställningen var att det var en självklarhet att man skulle föryngra efter en avverkning. Flera markägare förklarade sin inställning med att det var en förutsättning i förvaltandet av ett arv och att man gärna ville lämna över någonting bra till nästkommande generation. Några andra såg inte nästa generation som den starkaste drivkraften utan mer att det var en skyldighet eftersom man hade avverka någonting som någon annan skapat.

”Jag tycker att om man har fått förmånen att hugga ner då tycker jag att man bör sätta tillbaka plantor. Sen vem som har skogen sen det vet jag inte. Det tycker jag är schysst.”

Två markägare uttryckte tydligt att det var deras djupa intresse för skog som var den starkaste kraften i föryngringsarbetet. Den ena menade att om man har ett intresse för skogen så har man ett mer långsiktigt perspektiv eftersom det handlar om framtiden och långa omloppstider. Den andra var inne på samma linje men lade också förutom skyldigheten till glädjen och känslan av att lyckas när en föryngring hade lyckats. En annan markägare var inte fullt så positiv till föryngringsfrågor som de övriga och då berodde det inte på att han inte tyckte att man skulle föryngra utan att han inte var tillfreds med dagens skötselåtgärder. Mycket handlade om att han inte tyckte att det i dagsläget fanns ett tillräckligt bra system som skapar tillräckligt bra möjligheter att både få en bra föryngring samtidigt som den biologiska mångfalden inte försämrades. Det fanns även de som tydligt ville påpeka att de såg föryngringen som en mycket viktig fråga och det inte var någonting som man skulle ta lätt på.

”Man bör inte ta för lätt på föryngringen, det är lätt att hugga ner skogen, det kan vem som helst men det går inte att ringa och säga att du ska ha en ny skog.”

7.5.2 Planering och val av åtgärd

Eftersom man bör planera hur man ska föryngra innan man avverkar och att det många gånger är planeringen som är förutsättningen för en få en bra föryngring såg jag det intressant att få ökad insikt i hur markägarna resonerade kring detta. En av de intervjuade var tydlig när han berättade hur han gick tillväga när han planerade sin föryngring.

”Innan jag avverkar har jag klart för mig hur jag ska få en ny skog”

Flera med honom berättade på ett liknande sätt att de skrev hyggesanmälan själv och att de tittade på det föregående beståndet innan de bestämde sig för hur de skulle föryngra. En markägare hade tidigare inte lagt samma kraft på planeringen som de ovannämnda utan hade med facit i hand fått ökad insikt i föryngringsproblematiken:

”Vi gjorde en massa slutavverkningar då utan den tanken att det skulle bli problem med föryngringen för det är inte enkelt och självklart att man får en bra föryngring.”

Även i denna fråga visade det sig att de skogliga aktörerna har en mycket viktig roll. Några personer berättade att de hade en diskussion med sin skogliga kontakt om hur man borde avverka och vilken typ av föryngringsmetod man med störst framgång skulle använda. Denna typ av rådgivning visar på ett stort engagemang och intresse från markägaren. Rådgivningen behövde inte alltid inträffa i anslutning till en avverkning utan markägarna passade på att fråga dem om både det ena och andra när de hade dem ute hos sig, även om det var där i ett annat ärende. Det varierade mellan intervjuerna om man utförde föryngringsåtgärderna själv eller om de ingick i uppgörelsen med de skogliga aktörerna. För en del var det mer vanligt att man överlät det till aktörerna medan man i andra fall alltid genomförde det själv. Tyvärr upplevde jag i vissa enstaka fall att man inte hade gjort ett aktivt val hur man skulle föryngra utan att det snarare blev en senare fråga.

En naturlig följd av planeringsfasen är naturligtvis valet av åtgärd. I det här undertemat resonerade vi kring deras val av föryngringsåtgärd och motivet bakom detta. De flesta markägarna använde sig i de flesta fall av de två vanligaste föryngringsmetoderna, markberedning och plantering eller självföryngring med eller utan markberedning. De flesta berättade också att det var erfarenheter om de lokala förhållandena som var det avgörande för vilken metod man skulle använda.

”Ja det har varit mycket plantering, farsan gjorde det mycket och jag också, det är ett säkert sätt för det fungerar bra här.”

Intressant var dock att det fanns alla varianter bland de intervjuade. En markägare använde sig med framgång av självföryngring i nästan hundra procent av fallen. Orsakerna till detta var att hans marker var lämpade för det och att han tillsammans med sin far hade goda erfarenheter av självföryngring. Samma herre tillade också att om hans skogliga rådgivare skulle vara emot det så skulle han nog inte sätta sig emot att ta fram planteringsröret. En annan person visade sig till skillnad från den ovan nämnda bara använda sig av plantering:

”Det är plantering till hundra procent och det är gran som gäller här, det går inte med självföryngring för det är gräs och sly”

Tidsperspektivet var en faktor som vid flertal tillfällen diskuterades. Det skilde sig ganska markant mellan ytterligheterna i den här frågan. En markägare var väldigt mån om att det på kortast möjliga tid skulle bli ett godtagbart bestånd och använde sig därför oftast av plantering

”Idag är det mest plantering för du får snabbare ny skog.”

En annan såg inte alls några års försening, som följd av någon annan form av föryngringsåtgärd än plantering som ett problem:

”Men vad har 5-6 år för betydelse på hundra. Jag tror att om hundra år ser märker man inte om det är 5 år äldre än yngre”

Trädslagsvalet berördes också under samtalen. Vid flera tillfällen tog markägare upp problematiken med viltskador, framför allt älg, som ett hinder att plantera tall. De uttryckte även sitt missnöje med att på vissa ståndorter mer eller mindre vara tvungna att sätta gran i stället för tall. Förutom gran och tall diskuterade vi övriga lövträd. De allra flesta var positiva till lövinslag i bestånden, det var endast någon enstaka som var mer eller mindre emot det. Det som däremot skilde dem åt var inställningen till mängden löv i bestånden och då syftar jag till de bestånd som i huvudsak var lämpade för gran eller tall. Många ansåg och strävade efter att det skulle vara rätt trädslag på rätt ställe och att det var marken som avgjorde vilket trädslag som var lämpligast på just den platsen men det fanns även de som tyckte att lövet var minst så bra alternativ som gran eller tall även om det inte alltid var det som var lämpligast. När det gällde trädslagsvalet kunde man se likheter med resonemanget kring tidsperspektivet både när det gällde val av åtgärd och trädslag.

Det som också visade sig vara intressant i den här frågan var inte alltid hur de valde olika metoder i olika situationer utan istället orsakerna till varför man genomförde dem eller inte. Vid de tillfällen som vi diskuterade detta var det några markägare som själva förde ämnet på tal samt orsakerna till varför denne hade ett hygge som inte var godkänt. Orsakerna som markägarna berättade varierade en del, Någon förklarade att det berodde på ekonomiska problem, att de hade förlorat pengar vilket gjorde att de kommit efter med föryngringen men att de snart var i kapp igen. En annan markägare berättade att han inte hade haft tid och menade att om han hade haft det så skulle han ha planterat gran där. För ytterligare en annan var det skador som var orsaken. Två förklarade det med att det inte hade blivit av men att det växte mycket björk och asp där som också var ett hållbart alternativ. De insåg att de hade förlorat en del tid på grund av detta men menade att man kunde avverka lövet tidigare och att lövvirket faktiskt hade stigit i värde. En annan uttryckte sig så här:

”Det är där det inte har blivit någon föryngring än. Jag räknade väl med att det skulle växa upp björk och asp och liknande, skyddsträd innan man sätter gran, för sätter man gran i de där markerna så kommer de att frysa.”

Det visade sig också att ambitionsnivån vid misslyckad föryngring varierade mellan de intervjuade. De flesta markägare representerade mellanskiktet men det fanns även de som utmärkte sig en aning åt båda håll. Några personer visade på en hög ambitionsnivå genom att inte ge sig trots upprepade bortfall. En berättade att denne mer eller mindre hade planterat samma hygge fyra gånger eftersom denne hade en stark drivkraft för att få det att växa där. En annan av dessa uttryckte det så här:

”Året där på frös de upp så då var det bara att trampa ner dem igen, Jag tycker att det är ganska roligt att hålla på, annars skulle man nog inte göra det. Jag gav mig sjutton på att de skulle ta sig.”

Det fanns även de som inte visade på riktigt samma höga ambitionsnivå när det uppstod problem. En markägare berättade om en situation på dennes fastighet:

”Det såg jättebra ut i början men sen nöp frosten alltihopa det blev bara skit. Då blir man liksom...., när man har kostat på MB och sen gått och planterat det och så blir det bara skit, då har man inte lust att plantera igen. Det är inga större arealer.”

7.5.3 Del diskussion tema Föryngring

Huvuddelen av de intervjuade markägarna ansåg att föryngring av olika anledningar var någonting mycket viktigt. Min reflektion på detta var naturligtvis glädje men jag hade även i några enstaka fall en känsla av att markägarna berättade en aning förskönad bild av sanningen. Det bör dock tilläggas att man naturligtvis kan ha en grundinställning och vilja att någonting ska vara på ett viss sätt men att det är en annan sak om man av olika anledningar verkligen införlivar denna vilja eller inte.

De skogliga aktörerna visade sig ha en viktig roll även här. Det som varierade var i vilken grad man använde sig av dessa aktörer samt markägarens egen delaktighet och engagemang i ämnet. Min personliga reflektion angående detta var främst vikten av god relation mellan dessa parter samt aktörens viktiga roll, framför allt i de fall där markägaren inte var så delaktig i processen kring avverkning och föryngring. Det framkom också att de skogliga aktörerna hade en central roll även i beslutsfattandet inför en avverkning med efterföljande föryngring för många av markägarna.

De allra flesta hade den kommande föryngringen i åtanke inför en avverkning och grundade åtgärden på erfarenheter och på markens beskaffenhet. Men det var även några enstaka som jag anser visade brister i planering och val av rätt föryngringsåtgärd. Orsakerna till detta tror jag varierar en aning men min högst personliga åsikt är att orsakerna är många men att både okunskap och Oengagemang i vissa fall kan ha ett finger med i spelet. Det bör dock tilläggas att det säkert finns andra orsaker och förklaringar än de omnämnda som jag inte blivit medveten om. Värt att notera är också några av markägarnas egna berättelser om orsakerna till varför de hade ett hygge som inte var åtgärdade. Här anser jag att flera av dessa inte avsiktligt missköter sin skog utan det var tillfälligheter och en mängd orsaker som ekonomiska problem, skador, brist på tid med mera som gjort att man har skjutit på det och att det sen inte blivit av. I några fall fick jag dock känslan av att orsakerna mer var efterkonstruktioner än faktiska orsaker. Det som däremot var tydligt i alla intervjuer var att ambitionsnivån mellan markägarna varierad kraftigt vilket var speciellt märkbart när det gällde val av åtgärd, trädslag samt tidsperspektivet. Jag tror personligen att det är just ambitionsnivån som i många fall är avgörande för hur markägarna sköter sin skog när det gäller föryngringar. Därför anser jag det som mycket viktigt att öka både kunskapen och engagemanget hos vissa skogsägare vilket i sin tur förhoppningsvis även leder till ökad ambitionsnivå.

7.6 Tema 6 Skogliga aktörer

Med skogliga aktörer avser jag alla former av skogliga rådgivare. Jag har valt att avsätta ett helt tema till dessa på grund av att jag anser att deras roll är mycket viktig i sammanhanget. Temat är indelat i två underrubriker:

- De skogliga aktörernas roll
- Viktiga egenskaper

Det jag avser att behandla och få ökad förståelse för är för det första vilken roll aktörerna har och hur stor del de har i markägarnas beslutsfattande. En förutsättning för ett givande samarbete är en god relation parterna emellan vilket i sin tur leder oss in på vad markägarna ser som viktiga egenskaper hos aktörerna för att skapa detta samarbete.

7.6.1 De skogliga aktörernas roll

De allra flesta av markägarna hade någon form av kontakt med skogliga aktörer. Frekvensen och markägarens delaktighet och engagemang varierade dock ganska kraftigt mellan de intervjuade. En del markägare var väldigt engagerade och följde ofta med den skogliga aktören ut i skogen och diskuterade skogliga frågor med honom/henne när det var dags att utföra en åtgärd. De såg helt enkelt denna kontakt som en möjlighet att lära sig någonting mer om skogen och dess brukande. Flera berättade också att de hämtade mycket av sin kunskap från dem men även att de försökte samla information och kunskap från olika aktörer och källor för att sedan väga ihop det till egna beslut.

”Jag kan hämta den kunskap jag saknar från dem. Det är som jag sa tidigare att hämta in så mycket kunskap som möjligt från så många håll som möjligt som du litar på och blanda ihop det med dina egna idéer och gör sedan så. Då blir det ganska bra!”

Medan andra inte var lika delaktiga själva utan snarare ringde till sin kontakt och lät dem gå över fastigheten och komma med förslag på lämpliga åtgärder. En annan hade ytterligare en form av relation till sin skogliga aktör, de hade ett skrivet skötselavtal där aktören i samråd med markägarna skötte fastigheten. Markägarna var mycket nöjda med samarbetet vilket hade blivit ännu bättre efter det att de bytt aktör. De påpekade också vikten av en bra relation och möjligheten att få kvalificerad hjälp trots att man själv bor långt ifrån fastigheten.

Som jag nämnde tidigare var det många som såg aktörerna som kunskapskällor, detta innebar också att markägarna i många fall hade stor tilltro dem och deras råd och anvisningar. I flera av fallen vägrade aktörernas ord tungt i ett beslutsfattande oavsett vilken kunskapsnivå eller eget engagemang markägaren själv hade. En person uttryckte det så här när det gällde aktörernas roll och hans egna kunskapsnivå:

”Han kan ju så mycket av det där så jag litar helt och hållet på honom. Eftersom jag har för dålig utbildning på det där och de har bättre blick för det så tycker jag att det är helt OK. Huvudsaken att det blir bra slutresultat.”

Det var dock inte alla som regelbundet använde de skogliga aktörerna. En markägare medgav att han rådfrågade någon aktör emellan åt men oftast följde han sina egna kunskaper och erfarenheter. Den största anledningen till att han inte vände sig efter råd så ofta berodde enligt honom själv på att han tyckte att de hade delade meningar om hur man skulle sköta skogen samtidigt berodde det väldigt mycket på relationen till den lokala aktören och dess inställning. Den här markägaren påverkades kanske inte i så stor grad av de skogliga aktörerna i sitt beslutsfattande och handlande men många andra berättade att dessa aktörer var en viktig faktor som låg till grund för deras beslut. Graden av påverkan varierade dock vilket även syns på det som berättats tidigare, en herre i sina bästa år uttryckte aktörernas påverkan på hans beslut enligt följande:

”Ja rådgivningen den är den största påverkande faktorn”

Medan en annan ansåg att aktörerna inte påverkade hans beslut i någon större utsträckning:

”Det är nog mest vad jag själv tycker.”

Det fanns också de som berättade att de utöver den formella rådgivningen även fick ökat engagemang, kraft samt lite nytändning när man hade gått och resonerat med aktören på den egna fastigheten.

7.6.2 Viktiga egenskaper

Det visade sig under intervjuerna att den personliga relationen mellan markägare och skoglig aktör var den mest avgörande faktorn för samarbete parterna emellan. Jag upplevde även att i de fall där markägaren inte hade ett så tätt samarbete med aktören så var det inte sällan som den intervjuade signalerade om en inte allt för bra personlig relation till vederbörande. Ibland hade orsaken eller den incidenten som låg till grund till det undermåliga samarbetet sin historia mer eller mindre långt tillbaka i tiden. Orsaken till varför jag över huvudtaget går in på vilka faktiska egenskaper som anses viktiga för långsiktiga och givande kontakter är att jag anser att denna kontakt i de flesta fall är viktig för både markägaren, aktören och de svenska skogarna. Det viktigaste av allt är nog att markägaren har en så bra relation till någon aktör så att han eller hon tar den hjälp eller råd som de är i behov av, så att inte resultatet blir lidande på grund av ett undermåligt samarbete.

De intervjuade markägarna var som sagt i stort sett eniga om att det var den skogliga aktören som var avgörande. Då kan man vidare fråga sig vilka egenskaper som var viktigast för markägarna hos sin rådgivare. Ett par syskon som ägde en fastighet tillsammans uttryckte sig på ett sätt som jag anser de flesta av intervjupersonerna jag träffat skulle kunna ställa sig bakom:

”Kompetens det förutsätter vi, ärlighet, enkelt inte byråkratiskt, lyhörd och jordnära”

En annan var inne på samma linje men uttryckte sig lite mer generellt:

”De måste vara duktiga med folk för att det ska bli bra”

Flera markägare tryckte ytterligare på kunskapen och förmågan att lyssna på markägaren samt att presentera idéer istället för att komma med order och pekpinna. Många förespråkade också långsiktighet just för att hinna lära känna varandra och att bygga upp ett förtroende.

7.6.3 Del diskussion tema Skogliga aktörer

Det framgick av resultaten att de flesta av markägarna hade någon form av samarbete med en skoglig aktör när det gällde skötseln av den egna skogen. Gällande markägarens egna engagemang och delaktighet kunde man se allt ifrån att aktören skötte allt till att markägaren endast använde dessa som bollplank vid egna beslut. Störst var dock mellanskiktet där markägaren och aktören hade ett ömsesidigt samarbete. Viktigt att poängtera är att aktörerna i många av fallen var en viktig påverkande faktor i markägarnas beslutsfattande och att de flesta hade stor tilltro till dessa aktörer. Jag anser det som mycket viktigt att belysa denna tilltro och påverkan, och ser positivt på att så många använder sig av denna kvalificerade hjälp som finns. Men jag anser personligen att det även finns en viss risk med att vissa markägarna i allt för stor utsträckning lämnar över ansvaret till dessa. Detta eftersom jag ser det som viktigt att själv vara delaktig på ett eller annat sätt på grund av att det i slutändan ändå är

markägaren som är ansvarig in för lagen. Att dessa aktörer har en viktig roll i beslutfattandet har jag redan deklarerat på flera ställen men det visade sig också att dessa fungerade som kunskaps- och inspirationskälla för en del markägare. Det här resonemanget är i linje med det jag tidigare nämnt om min personliga syn på vikten av att öka engagemanget hos vissa markägare samtidigt som det än en gång understryker de skogliga aktörernas viktiga roll i ämnet.

Det visade sig också, precis som jag hade förutspått, att relationen mellan dessa parter var helt avgörande för i vilken utsträckning markägaren sökte hjälp och råd samt lyssnade på dessa. Det som var den avgörande faktorn i dessa relationer var uteslutande personkemin parterna emellan. Jag upplevde i några fall en risk med att inte ha en så bra relation till en aktör på grund av att jag anser att några av dessa markägare var i behov av både rådgivning och ökad inspiration. Förutom att markägaren i vissa fall måste ta ett ökat ansvar och att aktörerna har en viktig roll både när det gäller kunskap och inspiration anser jag att även aktörerna själva måste ta ett större ansvar gentemot markägarna i allmänhet och föryngring i synnerhet.

7.7 Tema 7 Kunskap

För att få ökad förståelse för vad markägarna grundar sina beslut på såg jag det som intressant att diskutera deras syn på den egna kunskapen och vilken roll den spelade i deras beslutsfattande. Relevant för ämnet är också hur kunskapen är inhämtad samt den egna synen på att öka sin kunskap. Temat är indelat i tre underrubriker:

- Hur är den egna kunskapen inhämtad?
- Hur påverkar den dina beslut?
- Vad gör dig engagerad?

7.7.1 Hur är den egna kunskapen inhämtad?

Innan vi gick in på hur den egna kunskapen var inhämtad diskuterade vi hur stor de ansåg att deras egen kunskap var. Svaren var varierade. Flera markägare menade att deras egna kunskapsnivå inte gick att mäta med de skogliga aktörernas, vilket egentligen inte var svar på frågan, men att de hade en bra grund att stå på, vilket säger en del om deras egna syn på saken. Några andra berättade att de ansåg sig ha för lite kunskap om skog samtidigt som någon enstaka även uttryckte tydligt motsatsen med att de hade tillräcklig kunskap för att sköta sin egen skog. Intressant var också hur markägarna värderade ordet kunskap i frågan. Många såg sin egen kunskap framför allt som lokal erfarenhet med viss teoretisk förstärkning från någon kurs till skillnad från de skogliga aktörerna som i deras ögon hade en mer teoretisk utbildning i kombination med erfarenhet. Kort sagt insåg de flesta sina begränsningar men i vissa fall underskattade några den egna kunskapen samtidigt som jag i något enstaka fall även mötte exempel på det motsatta.

När vi sedan kom in på hur den egna kunskapen var inhämtad visade det sig att många berättade hur deras kunskap grundade sig på erfarenhet som de fått genom den äldre generationen så som far, farfar, svärfar etc. Många hänvisade också till uppväxt på landet där deras intresse skapats och där de fått möjligheten att vara med och jobba eller utföra andra sysslor i skogen. Det fanns även de som på senare tid hade eller fortfarande jobbade mer eller mindre i skogen. Några kommenterade klarsynt kunskaper ifrån igår och idag och menade att kunskapen var en färskvara som måste hållas ajour. Allt som man lärt sig av våra föregångare stämmer tyvärr inte idag

”Man har ju varit med en sedan man var liten och sett en hel del, sen är det ju inte allt som gällde på 60-talet som inte gäller nu”

Med erfarenheten som grundplåt deklarerade många av intervjupersonerna att de hade byggt på med kurser och studiecirklar mm. Det var även några som ansåg att det var kombinationen mellan dessa och kontakten med de skogligen rådgivarna som var den största kunskapskällan. Övriga informationskällor så som facktidningar, litteratur m.m. nämndes också av många som en del i sin skogligen kunskap.

”Man lär sig också mycket genom litteratur och tidskrifter typ skogen och liknande. Ja man får alltid tips som man kan prova på”

Ett par skogsägare berättade att de inte hade några direkta erfarenheter från sin uppväxt utan att de hade skapat sin kunskap utifrån ett intresse, kurser och skogligen rådgivare.

”Grunden har jag skaffat genom att läsa själv men i avgörande skeden är det viktigt att ha en kontaktperson men man måste ju ändå skaffa sig en egen uppfattning i botten”

Det fanns även någon enstaka som till största delen hämtade den kunskap som de behövde hos de skogligen aktörerna.

7.7.2 Hur påverkar kunskapen dina beslut?

När vi diskuterade hur kunskapen påverkade deras beslut varierade svaren en aning. Gemensamt för de flesta var dock att de ansåg att ju mer kunskap man har desto mer kan man vara med och påverka. Däremot är det en helt annan sak om dessa markägare väljer att öka eller uppdatera sin kunskap eller inte. För att återge ytterligheterna vill jag nämna en markägare som beskrev att han i stor utsträckning använde sig av skogligen aktörer i sina beslut. Det gjorde denne eftersom denne ansåg att de hade mycket större kunskap om skogen och om vad man får och inte får göra där än han själv. En annan menade att den egna kunskapen var avgörande i dennes beslut:

”Den har nog en avgörande betydelse, men givetvis väger man in vad andra säger ”

Flera personer berättade att de inför sina beslut ofta bollade frågan med sin skogligen aktör och att det var ytterst viktigt att hålla sig uppdaterad, bland annat för att kunna föra en dialog med dessa inför ett beslut.

”Man måste ju hålla sig ajour själv för att kunna ha en dialog med honom också så man vet vad man pratar om.”

En annan uttryckte kunskapen som en förutsättning för att överhuvudtaget ta kvalificerade beslut.

”Har jag inte kunskap så kan jag inte välja vägar.”

Som jag nämnde tidigare har kunskapen generellt en betydelse i paritet med att ju mindre du kan desto svårare är det att själv vara delaktig i en process för att slutligen själv ta ett kvalificerat beslut. Jag såg det därför som intressant att ta reda på hur intresserade markägarna

själva var av att öka sin kunskap när det gäller skogsvård i allmänhet och föryngring i synnerhet. Huvuddelen av de intervjuade ansåg att det alltid gick att lära sig mera. Graden av intresse för ny kunskap varierade dock mellan dem, en markägare såg fortbildning som någonting sporrande och positivt:

”Man är aldrig fullärd. Säger man det är man farligt ute. Det blir man aldrig. Det är kanske det som är tjusningen”

En annan var inte lika hungrig efter ny kunskap utan tyckte att denne klarade sig ganska bra som det var men höll samtidigt med om att det alltid var intressant att lära sig mer. Det var även några som inte var intresserade av att öka sin skogliga kunskap. En av de intervjuade kände sig nöjd som det var och svarade på frågan enligt följande:

”Det vet jag inte. Det är ungefär lagom när det gäller kunskap.”

En annan var inne på samma linje och tyckte att denne hade gjort sitt när det gällde skoglig utbildning och tänkte satsa sin fritid på någonting annat istället.

7.7.3 Vad gör dig engagerad?

Som avslutning på temat kunskap presenterar jag resultatet på frågan om vad som engagerade dem som skogsägare. Förutom det grundläggande intresset visad det sig att det för många var ekonomiska incitament som var sporrande:

”Jag vet inte direkt, jag tror att det är en stor sak det här med att kalkylmässigt kunna visa olika alternativ. Då kanske man börjar tänka efter att då väljer man det alternativet, det blir intressant helt enkelt”

Andra nämnde, som jag tidigare tagit upp, mötet med den skogliga aktören som inspirerande och engagerande. Även det sociala mötet i stort på t.ex. skogsdagar var för många en drivkraft. Att ha utför och skapat någonting exempelvis en lyckad plantering eller en nyröjd ungskog, var för en del intervjuade saker som kom på tal som engagerande aktiviteter. Ett par personer ansåg att det var kunskapen som var den starkaste drivkraften, de gav exempel som att kunna framföra sina åsikter i skogliga frågor och föra en diskussion kring detta med exempelvis en skoglig aktör eller att genom ny kunskap hitta ny vägar till bättre lösningar och gå förbi ett befintligt problem. De beskrev vikten av att kunna framföra sina åsikter i skogliga frågor och att kunna föra en diskussion i ämnet. Vilket inte minst är viktigt vid en dialog med en skoglig aktör. Kunskap lyftes fram som en väg till att kunna hitta lösningar samt en tillgång för att kunna gå förbi ett befintligt problem

7.7.4 Del diskussion tema Kunskap

De flesta markägare hade inhämtat den egna kunskapen ifrån äldre generationer, egen erfarenhet, kurser, skogspress och skogliga aktörer. Jag anser det viktigt att kommentera synen på denna egna kunskap. Jag upplevde att flera underskattade den egna kunskapen i form av lokal erfarenhet. Lokal erfarenhet är i många fall är en viktig faktor. Att underskatta den egna kunskapen och på grund av detta söka hjälp hos exempelvis skogliga aktörer anser inte jag vara någonting negativt men i de enstaka fall jag upplevde motsatsen finns det enligt min mening en risk att behövlig hjälp och stöd uteblir. De flesta ansåg att de gentemot de skogliga aktörerna hade en låg kunskapsnivå och att de behövde deras råd för att sköta sin skog på ett

för alla parter tillfredställande sätt. Det bör dock poängteras att jag anser att den egna kunskapsnivån i sig inte är begränsande så länge man är medveten om sina brister och är öppen för att söka och ta emot den hjälp man behöver.

Den egna kunskapens påverkan på de beslut man tar i föryngringsfrågor och skogliga frågor i allmänhet visade sig i de flesta fall vara en kombination av egen kunskap och råd från skogliga aktörer. Några personer påpekade även att en ökad kunskap och förståelse ledde till ökat engagemang vilket för mig var glädjande att höra eftersom jag personligen tror att detta är en av många vägar till ökat intresse och ambitionsnivå. Andra faktorer som markägarna ansåg som engagerande var förutom intresse, det sociala mötet med aktörer och markägare samt ekonomiska incitament. Jag tror personligen att några av de intervjuade markägarna hade agerat annorlunda och i några fall även tagit mer aktiva beslut om de hade haft en större insikt och förståelse för just ekonomiska incitament. Detta främst när det gällde föryngringsåtgärd, trädslagsval, tidsperspektiv. Jag tror att engagemang är en viktig faktor för att få lyckade föryngringar och välskötta skogar men frågan är hur man ökar engagemanget? Personligen tror jag att ökad kunskap och förståelse är en av de bästa vägarna till detta. Under intervjuerna diskuterade vi även markägarnas vilja och behov av att öka den egna kunskapen. De allra flesta ansåg att det oftast var intressant att lära sig någonting nytt. Jag tycker det är glädjande men att det även krävs prioritering och ett aktivt val för att öka sin kunskap än att ha den åsikten. Jag tror att man kan få alla att vilja öka sin kunskap, oavsett åsikt, bara man hittar de rätta vägarna. Lyckas vi hitta individuella vägar för att vilja öka sin kunskap så tror jag även att vi på sikt får ett ökat engagemang kring föryngring.

7.8 Tema 8 Information

Huvudsyftet med temat var att undersöka om markägarna upplevde att det fanns tillräckligt med relevant information att tillgå samt undersöka deras syn på den befintliga informationens utformning. Intressant i ämnet var också vad de intervjuade uppfattade som bra respektive mindre bra information för dem. Jag anser det viktigt att öka insikten i dessa frågor för att på bästa möjliga sätt anpassa informationen efter målgruppen. Temat är indelat i två underrubriker:

- Hur upplever du tillgången på information?
- Anser du att informationen är rätt utformad?

7.8.1 Hur upplever du tillgången på information?

De allra flesta av de intervjuade var väldigt eniga i frågan om tillgängligheten på information. Det var ingen av markägarna som direkt tyckte att det var brist på information utan de allra flesta upplevde tillgången som god. Det som däremot skilde sig emellan dem var informationskanalerna som markägarna refererade till. Flera personer såg de skogliga aktörerna som viktiga informatörer. En herre berättade att han såg tillgången som väldigt god och att denne hade två huvudkällor som han hämtade sin information ur, två skogliga aktörer. Detta ansåg han vara heltäckande. Två andra personer nämnde förutom litteratur och aktörer även Internet som en möjlig informationskälla. Dock var båda lite trevande när det gällde datorer även om de insåg dess möjligheter. En av dem hade börjat en aning med att använda datorn för informationssök:

”Det finns ju så mycket informationsvägar nu, inte minst Internet. Jag har börjat lite smått med att gå ut på nätet. Det är intressant och det är ingen brist på informationskällor.”

En annan räknade sig själv till den generationen som inte var så intresserade av datorer även om denne medgav att det finns mycket information att hämta där. Kurser och litteratur var andra informationskanaler som omtalades under intervjuerna. Några markägare såg framförallt tiden och inte utbudet som den begränsande faktorn för att ta till sig den befintliga informationen. En annan förklarade sin situation när det gällde information med att det enda sättet för honom var att åka iväg på en kurs och träffa likasinnade för att diskutera. Att sätta sig hemma och bara läsa böcker och tidskrifter blev inte av. Två markägare menade att informationsflödet var så stort att de var tvungna att sälla i det. En av personerna förklarade hur denne gick tillväga så här:

”Man sovrar, det som man ska göra tar man tills sig och det andra låter man rinna förbi.”

Den andra förtydligade det genom att trycka på att denne sökte och tog till sig den informationen som var relevant för den åtgärd som skulle utföra i sin skog.

Någon enstaka markägare tyckte dock att det var en viss brist på information när det gällde förpliktelser efter avverkning och i samband med föryngring. Personen i fråga menade att det vore bra med information före en avverkning vad man måste göra men också som hjälp till markägaren så att han eller hon tänker till i dessa frågor innan det är för sent.

”Men före man gör en avverkning kunna få ut en obs lista eller liknande på att det här måste åtgärdas inom ett visst antal år annars blir det föreläggande om plantering. Det skulle gå ut till alla markägare som gör en avverkning.”

7.8.2 Informationens utformning

Utformningen av informationen visade sig vara viktig för att markägarna skulle ta den till sig. Synen på hur den skulle vara utformad skilde sig åt en aning mellan de intervjuade. De fanns dock några faktorer som återkom hos flera av markägarna. Det som omnämndes vid ett flertal tillfällen var vikten av en bra fördelning mellan teori och praktik, egenskaper hos personen som informerar eller håller i kurser, enkel och lättförståelig information samt att vad som är aktuellt för den enskilde för tillfället intresserar.

Att fördelningen mellan teori och praktik på kurser och liknande var bra, var nog huvuddelen överens om men däremot varierade det lite när det gällde var tyngdpunkten skulle ligga. Några ansåg att det var det lite mer praktiska som t.ex. när man är ute i skogen och diskuterar någonting som är det bästa sättet att bli informerad på.

”Jo det är då man är ute i busken man lär sig, att läsa en bok är nästan kört för mig i alla fall.”

En annan tyckte att det var teori från en bok som gav den största aha-upplevelsen om varför det blev som det blev i skogen. En annan intressant sak som framkom var att några ansåg att det kunde vara svårt att ta till sig saker som man var lite avig, mot genom att enbart läsa sig till det. I sådana situationer krävdes mer än så. När vi diskuterade upplägget gällande teori och

praktik kom vi även in på vikten av en bra informatör eller kursledare. Flera personer poängterade vikten av förmågan att kunna omsätta teori till praktik på ett intressant sätt, de såg det som mycket viktigt att inte enbart besitta teoretiska kunskaper. Förutom kursledaren berättade många att diskussioner med andra markägare och skogliga aktörer var viktiga och givande i informationssyfte.

”Det som är bra är att man får träffa folk och diskutera med istället för att gå hemma i sin skog och hugga. Även att höra andras diskussioner är intressant”

En person beskrev också sin syn på diskussioner med att det var ett ypperligt tillfälle att lära sig någonting eftersom det fanns så mycket olika kunskaper och erfarenheter på ett och samma ställe. Ytterligare en var inne på samma sak men menade också att det gav mycket mer än att läsa en bok.

Några markägare påtalade också en viss problematik med svängningarna över tiden i informationen om vad man bör göra och inte. En person berättade även att de ansåg att det inte alla gånger var så lätt att själv veta hur man bäst ska agera i den egna skogen när en forskare anser en sak medan man i en annan tidskrift kan läsa att någon annan anser att man bör göra tvärt om. En annan var inne på samma linje men såg det mer som att man var tvungen att väga informationen mot varandra

”Det är mycket artiklar där kommer en del radikala åsikter, t.ex. att man inte behöver gallra. Det kan man tycka är lite märkligt. Men pratar man med någon annan så kanske de skrattar. Så man får väga information mot varandra.”

Det fanns också de som hade varit med och huggit omkull grova lövträd och endast låtit dem ligga och att man idag verkar för ökad lövandel i naturvårdsdebatten. För denne markägaren hade det medfört att han i vissa fall var lite negativ till dessa förändringar. Han uttryckte det själv som ännu ett sådant professorsutlåtande.

I flera av intervjuerna berättade markägarna att en viktig förutsättning för att man skulle ta till sig information var att den var intressant utformad, andra viktiga egenskaper hos informationen var många gånger att den berörde någonting som var aktuellt och att den gav en förståelse för bakomliggande orsaker snarare än uppmaningar vad man skall göra eller inte

På frågan om de var intresserade av att vilja ha mer information eller utbildning var svaren ganska identiska med svaren på frågorna om de ville öka sin kunskap. Det fanns både de som ansåg sig nöjda och de som aldrig tyckte man blev fullärd. Flera berättade att de gick på kurser emellanåt och de flesta läste skogspress men det visade sig också att det fanns de som inte hade någonting emot att få mer information men att de ändå prioriterade bort det på grund av framför allt tidsbrist.

7.8.4 Del diskussion tema Information

De allra flesta var som resultaten visar nöjda med utbudet av information och ansåg att de kunde få tag i den de behövde. Information var enligt intervjupersonerna ingen bristvara. Jag frågar mig dock om all information är sådan att markägarna tar till sig den. Det viktiga är inte mängden information utan hur mycket av den som når fram till målgruppen. Intressant är att någon tyckte att informationen om vad skogsvårdslagen säger om återväxtåtgärdskrav borde vara tydligare. Precis som jag kommenterade detta under tema Skogsvårdslagen anser jag inte

att lagen om skogen skulle vara särbehandlad från Sveriges övriga lagar. Vi är skyldiga att veta vilka lagar som ligger till grund för de aktiviteter vi tar oss för. Jag ser det dock som positivt att man efterfrågar en tydlighet om lagen. Den informationen kanske ska finnas mer lättillgänglig. Åter igen vill jag poängtera att ansvaret ska ligga på den enskilde markägaren och att myndigheten inte ska ta hela ansvaret.

När det gäller utformningen av information har markägarna generellt sett varit nöjda med blandningen av det teoretiska och praktiska utbudet. Ibland fick jag dock en känsla av att det var den mer praktiska informationen som markägarna bäst tagit till sig medan den teoretiska inte lika ofta omtalades. Jag tror att det är lättare att nå fram genom att behandla mer praktiska moment. Här är det även viktigt att rådgivaren inger ett förtroende och att de sociala bitarna fungerar markägare och skoglig informatör emellan. Råd och anvisning angående underkända föryngringar skulle kanske ha större genomslagskraft om den framfördes genom en personlig kontakt i stället för en rent teoretisk information.

Jag uppfattade det som att den teoretiska informationen blev svår att ta till sig för fler av intervjupersonerna beroende på de stora svängningarna i den. Att en markägare både har varit med om att lövsanera och om naturvårdsdebatten om hur värdefullt lövet är, gör att den teoretiska informationen tappar trovärdighet för vissa. I och med ett sådant resonemang förstärks den negativa inställningen till information av det mer teoretiska slaget.

Det var stora likheter med temat som behandlade kunskap när det gäller information. När det gällde att ta till sig ny kunskap och att ta till sig ny information tycktes vara likvärdigt. Viljan att ta till sig information och kunskap låg på samma nivå enligt min bedömning. Jag tror att det gäller att utforma informationen så att den är anpassad till den individ som ska ta till sig den. Målet måste vara att de skogliga frågorna får en ökad prioritet hos markägarna. I dags läget konkurrerar en stor mängd information med att nå sina tänkta mottagare vilket medför att det gäller att ha en så väl anpassad och utformad information att den tilltalar så många av den tänkta målgruppen som möjligt.

8 Diskussion

Under de 17 intervjuerna som behandlats i resultat delen var det några ämnen som var mer centrala än andra. Dessa ämnen utgjorde stommen under samtalen och återkom vid upprepade tillfällen under intervjuerna både på grund av dess nära relation till arbetets syfte och frågeställningar men också för att markägarna många gånger av eget intresse och vilja gärna diskuterade dem. De ämnesområden som jag, utifrån detta, har valt att koncentrera diskussionen kring är:

- Påverkande faktorer för beslutsfattande i föryngringsfrågor
- Föryngring
- Skogliga aktörer och Skogsvårdslagen
- Kunskap och information

I resultatdelen har jag efter varje tema skrivit en kort diskussion, var och en för sig, med stark anknytning till vad som kommit fram under just det temat samt mina personliga reflektioner och synpunkter. Detta har jag gjort för att göra det lättare för läsaren att sammanfatta och förstå det som ur min synvinkel är det viktigaste att reflektera över. Intervjumaterialet innehåller en mängd information och synpunkter som annars kan vara svårt att överskåda. I

den här diskussionen kommer jag att mer övergripande ägna åt ovanstående och deras anknytning till syftet och de centrala frågeställningarna.

8.1 Påverkande faktorer för beslutsfattande i föryngringsfrågor

När jag under intervjuerna har diskuterat hur man resonerar och vad som ligger till grund för deras beslutsfattande i föryngringsfrågor, konstaterade jag att det från början var nödvändigt att utgå från ett större perspektiv och diskutera hur och varför man agerade som man gjorde när det gällde skötseln av den egna skogen. Det visade sig att det inte skiljde sig mycket mellan hur man resonerade i speciella åtgärder som exempelvis föryngring och olika åtgärder i allmänhet. Markägarna resonerade mer lika överlag och såg skötseln av sin skog mer som en helhet och att deras attityder och inställningar gick igen i ett större perspektiv. Jag har som jag nämnde tidigare därför utgått från ett helhetsperspektiv för att förstå bakgrunder och påverkande faktorer. Jag har sedan gått in på föryngring och diskuterat hur de påverkande faktorerna inverkar på deras handlande i föryngringsfrågor. Från de 17 intervjuerna som jag genomförde upplevde jag att man ur resultaten kunde urskilja framförallt sex huvudfaktorer som ofta återkom som påverkade faktorer i deras beslutsfattande. Dessa faktorer var:

- Tid
- Ekonomi/huvudnäring
- Nästa generation
- Skogliga aktörer
- Kunskap och Information
- Engagemang och Ambitionsnivå

Dessa faktor var som jag upplevde huvudfaktorer, men sedan fanns det även en mängd andra faktorer som påverkade markägarna både individuellt och som grupp, dock inte lika utmärkande som de ovan nämnda. Exempel på några av dessa övriga faktorer var rekreation, traditioner m.m.

För många var tiden en mycket begränsande faktor. Flera uttryckte att de inte längre hade tid med skogen i samma utsträckning som de i vissa fall hade haft förut och att graden av andra aktörers inblandning hade ökat. Det var som en markägare uttryckte sig, att denne var tvungen att i stort sett jobba all vaken tid med jordbruket och mjölken eftersom det var det som var huvudnäringen för dem. Det här hade medfört att de i dagens läge hade svårt att hinna med skogen i den uträkning de ville och att graden av inhyrda tjänster ökade, vilket också speglade påverkan på föryngringsfrågor när det gällde den enskilde markägarens möjligheter att var delaktig både i det praktiska och teoretiska momenten rörande detta. Själv tror jag att det finns en risk med denna nedprioritering av den tid som ägnas åt skogen eftersom det ökar riskerna att komma ifrån skogen och inte själv ha samma höga medvetenhetsgrad om vad som händer och sker där och framför allt vad det finns för behov och möjligheter. Det finns också en risk att det egna engagemanget för skogen och dess föryngringsfrågor minskar om man inte håller sig ajour. Det bör dock tilläggas precis som jag nämnde i del diskussionen, att det inte är graden av egen medverkan i sig som är avgörande utan snarare det nämnda engagemanget i kombination med ambitionsnivå och övriga faktorer som ligger till grund för hur man handlar i dessa frågor. Det fanns även de som lade mycket av sin tid på skogen vare sig det var på dennes fritid eller arbetstid. I dessa fall berodde det i likhet med vad som ovan nämnts, ofta på prioriteringar av vad man satsade sin tid på. Orsakerna till denna prioritering var både många och varierande men ofta berodde det på det egna intresset och ambitionsnivån och/eller den ekonomiska beroendegraden i kombination med den faktiska huvudnäringen. I

något enstaka fall visade sig det även att det var markägarnas ekonomiska förutsättningarna som var en stark begränsande faktor i föryngringsarbete.

Flera av markägarna nämnde också nästkommande generation eller förvaltandet av ett arv som en viktig faktor i just föryngringsfrågor. Några andra var inne på samma linje men menade att de mer var en skyldighet att återbeskoga eftersom de hade haft förmånen att avverka. Sammanfattningsvis kan man säga att de allra flesta såg föryngringen som viktig för de nästkommande oavsett om de var släkt eller inte.

De skogliga aktörerna var ett ämne som vi ofta återkom till under intervjuerna. Det framkom då att de flesta markägarna hade en mer eller mindre tät kontakt med någon aktör. Det som däremot skiljde dem åt var hur mycket de påverkade markägaren i dennes beslut. I de allra flesta fallen hade aktören en viktig roll i deras beslut men det fanns även några som inte alls använde sig så mycket av dessa aktörer. Anmärkningsvärt är att jag uppfattade att relationen dessa parter emellan i flera av dessa fall inte var helt friktionsfri vilket enligt min mening kan öka risken att dessa inte frågar efter råd även om de vid något tillfälle skulle behöva det. Viktigt att nämna i sammanhanget är också att flera nämnde att de ofta utförde föryngringsåtgärderna själva och att de flesta totalt sett diskuterade föryngringsfrågor med sina aktörer även om de utförde de själva eller inte. Dock gällde detta tyvärr inte alla. Jag anser att det i vissa fall föreligger risker med att markägaren tar på sig att ordna föryngringen själv. Speciellt om de själva inte har varit delaktiga eller underättade om planeringen av avverkningen och kommande föryngring.

I alla situationer där besluts ska fattas måste den som ska utföra detta ha kunskap i ämnet. Den kunskap som man saknar får man då aktivt inhämta i form av information eller så får man i mer eller mindre stor utsträckning ta hjälp av någon annan. Många av de intervjuade markägarna var eniga om att just kunskap var avgörande för att ta beslut och flertalet ansåg också att deras kunskaper inte var så stora, framförallt om de jämförde med de skogliga aktörerna. Många ansåg utifrån detta att deras kunskap var en viktig faktor i deras beslut om föryngringsfrågor men att graden av aktörens påverkan ökade i de fall där markägaren kände att den egna kunskapen var begränsande. Även här fick jag i några enstaka fall känslan av att vissa var i behov av mer kunskap eller information eftersom de inte alltid sökte den hjälp de behövde hos aktörerna.

Vad som påverkade de intervjuade markägarna i deras föryngringsarbete var naturligtvis väldigt individuellt och varierande men jag upplevde att det som jag nämnde ovan var centralt i flera av fallen. Förutom dessa faktorer anser jag att parametrar så som intresse och egen ambitionsnivå påverkade dessa markägare i deras föryngringsarbete. En annan faktor som få direkt uttalade själva men som jag genom mina erfarenheter och analyser av intervjuerna har en stark känsla av, är att resultatet i föryngringsarbetet är kopplat till markägarens egna engagemang i dessa frågor.

8.2 Föryngring

Glädjande var att de allra flesta av markägarna var positiva till föryngring. Orsakerna till denna inställning varierade men vanligt förekommande var, som jag nämnde under påverkande faktorer, kommande generation, ekonomi, intresse, kunskap, nationellt intresse, lagen, mm. Jag anser dock att det för vissa är en helt annan sak att i alla lägen faktiskt genomföra det på ett korrekt sätt samt att se till att föryngringen lyckas och bildar grunden till nästkommande bestånd. Naturligtvis blir inte allting alltid som man har tänkt sig, vilket ibland

medför att man inte för tillfället har möjlighet att agera fullt ut efter sina värderingar. Trots detta hade jag i några enstaka fall, svårt att se de faktiska orsakerna till att de inte följer sina värderingar i alla lägen när det gäller föryngringar. Min högst personliga uppfattning är åtminstone en del av fallen beror på flera olika orsaker så som Inställning till trädslagsval, tidsperspektiv när det gäller val av åtgärd och trädslag, okunskap, inställning till skogsvårdslagen, storleken på föryngringsytan m.m.

I några av fallen upplevde jag att de inte hade gjort något aktivt val när det gäller föryngring utan det av olika anledningar inte hade blivit av den här gången. Det i sig gör naturligtvis saken ännu svårare för markägaren att rätta till det eftersom arbetsbördan och de ekonomiska konsekvenserna ökar ju längre tiden går. Förutom det ovan nämnda tror jag åter igen att det är engagemang och framför allt ambitionsnivån hos den enskilde markägaren som avgör hur goda förutsättningarna för en lyckad föryngring blir. Det här resonemanget grundar jag framför allt på markägarnas inställning och agerande vid misslyckade föryngringar med allt från att ha planerat samma hygge fyra gånger till att ge upp efter en gång men även vid deras val av åtgärd, och inställning till trädslag och tidsperspektiv. Tydligt hos några är också några enstaka av de markägare som blivit underkändas inställning till just förlorande av tid, trädslag samt storleken på föryngringsytan.

Jag ser det som viktigt att poängtera trots att jag behandlat markägarna som en grupp att utifrån mina egna reflektioner och bedömningar belysa att det i mina ögon inte är att alla markägare som blivit underkända i polytaxen som är soffliggare när det gäller föryngring. Även om det var några av dem som deltog i min undersökning som skulle kunna beskyllas för att ha varit soffliggare när det gäller föryngringar var det flera som inte medvetet slarvade med sina föryngringar, utan hade av olika anledningar så som tidsbrist, ekonomi, okunskap, skador m.m. inte blivit godkända. Det bör också tilläggas att soffliggare får åtminstone mig att tänka på personer som aldrig gör någonting vettigt. Trots detta resonemang kring soffliggarens vara eller icke vara anser jag att en underkänd föryngring är allvarligt oavsett orsak och gång i ordningen. Jag anser det som väldigt viktigt att från markägarens sida verkligen ta allvarligt på incidenten samtidigt som vederbörande bör vidta de åtgärder som krävs för att bli godkänt och att riskerna minskar för att det ska hända igen. Även de skogliga aktörerna bör göra vad de kan för att hjälpa de underkända med råd och information både när det gäller markägarnas väg till godkännande men även i förebyggande syfte.

Vid planering och val av föryngringsåtgärder visade det sig att många hade med föryngringsåtgärden i beräkningen när de gjorde avverkningen men tyvärr var det även några enstaka som av olika anledningar visade brister på detta. Orsakerna till detta var inte alla gånger glasklara men i något fall var det okunskap om svårigheten att få ny skog på vissa ståndorter medan det i ett annat fall förmodligen berodde på för litet eget engagemang vid köp av entreprenadtjänst. Många resonerade glädjande nog sunt när det gällde val av åtgärd, trädslagsval med mera eftersom många ansåg att det var marken och ståndortens beskaffenhet som avgjorde detta. Här hade erfarenhet och egen kunskap om den egna marken även en viktig betydelse. Förutom några markägare som ansåg att det var godtagbart med asp på mindre ytor i stället för gran och tall eftersom det också var godkänd skog i deras ögon, var det endast problem med älgskador som gjorde att en del förgrymmade markägare var tvungna att plantera gran i stället för tall. Annars ansåg markägarna att utgångspunkten var rätt trädslag på rätt ställe.

8.3 Skogliga aktörer och skogsvårdslagen

De skogliga aktörerna visade sig i de flesta fall spela en viktig roll för de privata markägarnas agerande. I enlighet med det jag skrev under påverkande faktorer har de även mer eller mindre stor inverkan på de intervjuades beslut i föryngringsfrågor. Den skogliga aktörens roll varierade dock mellan markägarna i frågan om hur stor del de intervjuade själva deltog i ett aktivt utbyte parterna emellan. Flera uttryckte att de hämtade den informationen de saknade hos aktörerna och att de ville hålla sig ajour för att just kunna föra en vettig dialog med aktören. I dessa fall hade markägarna avsikten att själva vara en stor del av besluten men det fanns även de som i liten utsträckning själva var aktiv utan överlät mer åt den skogliga aktören. Jag måste dock än en gång poängtera att jag inte anser att det är den egna graden av medverkan som avgör hur bra man lyckas med sina föryngringar även om jag tror på ett ökat deltagande just för att höja den egna medvetande graden samt det egna engagemanget. Jag ser det som att ju mindre ens kunskap och medvetande grad samt ju mindre man själv medverkar vid en avverkning med efterföljande föryngring desto viktigare är det att vara en kritisk beställare. Jag anser också efter att ha analyserat intervjuerna att markägarna i vissa enstaka fall lägger över ett för stort ansvar på de skogliga aktörerna vilket ökar risken att de inte är tillräckligt kritiska när de låter andra utföra åtgärder på den egna skogen. När det gäller ansvarsfrågan mot lagen återkommer jag mer angående detta när jag behandlar skogsvårdslagen.

Eftersom aktörerna uppenbarligen har en viktig roll och goda möjligheter att kunna påverka, anser jag i linje med det befintliga resultatet att den personliga kontakten och informationens egenskaper spelar en betydande om inte avgörande roll i hur bra parterna fungerar tillsammans. Orsaken till att jag under intervjuerna behandlar viktiga egenskaper hos skogliga aktörer är just för att dessa spelar denna viktiga roll och att vi alla, och inte minst de Svenska skogarna har att vinna på ett än bättre samarbete. Om kommunikationen med markägare, som i dagsläget inte har ett fungerande samarbete med en skoglig aktör, skulle förbättras, tror jag chanserna skulle öka att ge dem än mer och bättre och information i den form de själva vill ha den. Detta skulle förhoppningsvis på sikt även leda till ökat engagemang och prioritet i föryngringsfrågor.

Skogsvårdslagen gällande föryngring är för de allra flesta markägare någonting positivt även om alla inte var helt eniga. Anmärkningsvärt var dock att flera nämnde skyddet mot så kallade klippare. Självt anser jag det vara ett litet problem om man jämför med de dåliga föryngringsresultaten som de privata markägarna i Sverige och framför allt Mälardalen visar. Det som någon enstaka markägare hade emot skogsvårdslagen gällande föryngring var att denne tyckte att små underkända hyggen inte borde behandlas med kraftfullt mynt. I stället skulle lag tillsynen koncentreras till större underkända arealer och till klippare.

De allra flesta hade hum om vad skogsvårdslagen sa att det fanns ett krav på att man skulle föryngra efter en avverkning. Det som däremot nästan ingen visste var vad lagen sa i detalj angående föryngring. Detta anser jag i linje med markägarnas berättelser i de allra flesta fall inte har någon direkt påverkan i deras beslutsfattande i föryngringsfrågor. Det som jag däremot personligen anser finns en risk med, är att en del markägare har en vag bild av vem som faktiskt är ytterst ansvarig inför lagen. En del har även dålig kunskap om förändringen i lagen 93/94, gällande föryngring, denna risk gäller i mina ögon inte alla markägare utan de som har en låg ambitionsnivå och inte sköter sin skog på ett enligt lagen tillfredsällande sätt.

Angående lagens återväxtuppföljning i form av en polytaxundersökning anser jag det framför allt viktigt att nämna markägarnas synpunkter på dess genomförande. Flera markägare ansåg

att man skulle få reda på när kontrollen genomfördes på dennes mark. Det som några av de som blivit underkända reagerade kraftigast på, var på vilket sätt de hade fått beskedet om underkännandet och dess påföljande krav. De fick endast ett brev vilket innebar att de inte kände att de kunde få möjlighet att förklara sig eller diskutera frågan. De efterfrågade helt enkelt en personlig kontakt i dessa ärenden i stället för ett brev. Trots att jag är medveten om rådgivarnas minskade tid och resurser anser jag att minskad personlig kontakt kan få förödande konsekvenser genom att riskerna att en kanske redan krasslig relation blir ännu sämre ökar. I dessa fall finns dessutom oftast ett ökat behov av information och råd.

8.4 Kunskap och information

De allra flesta av markägarna ansåg själva att det fanns tillräckligt med information att tillgå i form av tidningar, böcker, kurser, Internet, skogliga aktörer med mera om man var intresserad. Det som några enstaka tog upp som en informationsbrist var önskan om information om markägarens skyldigheter efter en avverkning och efterföljande föryngring. När det gällde utformningen av den befintliga informationen ansåg markägarna att det framför allt var viktigt med en kombination mellan teori och praktik med en viss tyngd på praktik. Dessutom var en bra relation till informatören eller rådgivaren samt lättförståelighet och lättillgänglighet hos informationen viktig. Det som däremot ett antal personer anmärkte på var att informationen svängde för mycket över tiden. Exempel på detta kunde vara lövsaneringen igår och arbetet med ökad lövandel idag. De markägare som tog upp det problemet, tror jag, hade generellt en något negativ inställning till just nya trender och teoretiska uttalanden, vilket i sig kan medföra problem vid information och rådgivning. En annan sak som någon uttryckte som en svaghet var att de tyckte det var mycket svårare att ta till sig information som man var lite avig till enbart genom teoretiskt inläring. Detta ligger i linje med det jag diskuterade tidigare angående vikten av personlig kontakt vid exempelvis råd och anvisningar rörande underkända föryngringar. Jag upplevde att de flesta överlag var något så när nöjda med både utbud och utformning. När det gällde markägarnas egen vilja att öka sin kunskap och/eller att ta till sig mer information varierade dock svaren en aning. De flesta ansåg att det alltid var bra med nykunskap eller information och att man aldrig blir fullärd men det fanns också de även om de var betydligt färre till antalet, som ansåg att de var rätt nöjda med sin nuvarande kunskap.

Jag kan utifrån resultatet konstatera att markägarna själva anser att utbudet på information är tillfredställande och att även utformningen med vissa undantag är godkänd. Jag delar tyvärr inte helt och hållet de intervjuade markägarnas syn på detta. För det första anser jag att även om både utbud och utformning är godkänd så kan man alltid förbättra och anpassa både utbudet och utformningen så att den enskilde individens vilja att ta till sig informationen ökar. Bara för att man anser att informationen finns i hyfsad form behöver inte betyda att man tar till sig den, vilket i vissa fall under intervjuerna var uppenbart. För det andra anser jag att man bör öka tillgängligheten och anpassningen för vissa grupper eftersom jag utifrån resultaten upplevde att vissa personer var i ett större behov än andra att få mera information och kunskap. Problemet anser jag personligen dock vara att de grupper som är av störst behov av mer information och kunskap ofta är en aning mindre intresserad av att ta till sig mer information i dessa frågor, vilket i sin tur ställer än högre krav på dess tillgänglighet och utformning. Ytterligare en sak som framkom under intervjuerna var att även här var tiden en begränsande faktor i möjligheten att kompetensutvecklas i föryngringsfrågor. Detta tyder ytterligare på vikten av att göra informationen så intressant och lättillgänglig att man inte bara blir intresserad av den utan att man till och med prioriterar dessa frågor för att få möjlighet att ta till sig den.

Jag har vid ett flertal tillfällen nämnt min personliga övertygelse om att ökad kunskap och information ofta ger ett ökat engagemang. Intressant i sammanhanget var de intervjuades svar på vad de ansåg som engagerande. Några nämnde glädjande nog just kunskap medan andra nämnde faktorer som det sociala mötet, skogliga aktörer, ekonomiska incitament, relevant information som för markägaren är rätt i tiden med mera. Lär vi oss att förbättra våra relationer till markägarna samtidigt som vi kan erbjuda dem intressant, relevant och lättillgänglig information är jag övertygad om att vi kommer att öka både engagemanget och ambitionsnivån hos många markägare både när det gäller förnygringsfrågor och andra åtgärder.

9 Slutsats

Den privata markägarens beslut och handlande i förnygringsfrågor var väldigt individuellt och varierande men några påverkande faktorer visade sig vara mer centrala än andra. Dessa var framför allt: skogliga aktörer, eget intresse och kunskap, tid, nästkommande generation och förvaltandet av ett arv samt den faktiska huvudnäringen och inkomstkällan. En faktor som inte uttalades så ofta av markägarna själva, men som jag själv är övertygad om att den har en stor betydelse, är det egna engagemanget och ambitionsnivån gällande förnygringar.

De flesta av de intervjuade markägarna ansåg att det fanns tillräckligt med information att tillgå överlag. Det var endast några få som tyckte att det borde finnas mer information angående markägarnas rättigheter och skyldigheter vid avverkning och efterföljande förnygring. Även om utformningen av informationen var godkänd av de flesta så framkom det några synpunkter angående svängningarna, vikten av en duktig och förtroendeingivande förmedlare samt fördelningen mellan teori och praktik. Själv anser jag att det inte är någon självklarhet att man tar till sig information även om man anser att det finns ett tillräckligt och bra utformat utbud, utan att det är informationens attraktionskraft som avgör om man prioriterar den och tar till sig den.

9.1 Öka attraktionskraften i den skogliga informationen

Om vi lyckas med att öka attraktionskraften i den skogliga informationen tror jag ett betydligt större antal markägare kommer att ta till sig och använda sig av den skogliga informationen. I dagens informationssamhälle, där det för många är tiden som är begränsande gäller det att göra den skogliga informationen så attraktiv och intressant, rätt utformad och lättillgänglig som möjligt, så att markägarna prioriterar de skogliga frågorna framför andra. Uppnår vi detta tror jag även att det finns en ökad chans att vi även når de personer som uttryckt ett svagt intresse i frågan. Det är också viktigt att hitta de rätta informationskanalerna och vägarna för informationen samt att göra den aktuella informationen mer individ- och målgruppsanpassad. All information intresserar inte alla, utan det gäller att komma på vilken typ av information och hur den ska vara utformad för just den gruppen vi vill nå fram till.

9.2 Ökad information och ansvar från de skogliga aktörerna

De privata markägarna visade sig ha stor tilltro till de skogliga aktörerna samtidigt som de hade en mycket viktig roll i deras beslutfattande. Därför anser jag att alla skogliga aktörer bör öka informationen och sitt ansvar ytterligare, även om de redan tar sitt ansvar idag, när det gäller att informera och ge råd till markägarna i förnygringsfrågor. Detta även om de inte

direkt har med den åtgärden att göra. Ett tidigare agerande från aktörerna är en annan sak som jag anser som viktig, eftersom det redan är för sent för markägaren när denne exempelvis inte har haft med den efterföljande föryngringen med i beräkningarna vid avverkning. Även information om markägarens skyldigheter inför lagen är någonting som de skogliga aktörerna kan påpeka trots att det är någonting som den privata markägaren själv borde ha koll på i mina ögon.

Jag anser att den personliga kontakten mellan aktören och den privata markägaren är ovärderlig när det gäller information och rådgivning. Det visad sig också att många använde dessa aktörer som inspirations och kunskapskällor vilket i sig är ytterligare argument för att öka "Face to Face" rådgivningen i vissa grupper. Det ligger i mina ögon, även ett ökat ansvar på aktörerna när det gäller att förbättra och utveckla kontakten med de privata markägarna, vilket kanske inte är så lätt alla gånger, eftersom det till största delen grundade sig i personliga egenskaper. Genom en förbättrad kontakt med dem som verkligen är i behov av både rådgivning, kunskap och inspiration tror jag resulterar i att dessa markägare får en ökad medvetenhet och engagemang i föryngringsfrågor

9.3 Öka delaktigheten och medvetande graden i föryngringsfrågor

Det är varken meningen eller realistiskt att utgå ifrån att alla markägare ska vilja eller ha möjlighet att nå en hög kunskapsnivå i skogliga frågor. Däremot är det ytterst viktigt att alla markägare tar sitt ansvar och sköter sin skog på ett tillfredställande sätt både i ett enskilt och nationellt perspektiv. För att nå målet med välskötta skogar och föryngringar anser jag att man bör försöka öka den privata markägarens medvetande grad och delaktighet i föryngringsfrågor. Lyckas vi med detta, tror jag eftersom ökat medvetande om någonting ofta också ökar viljan att lära sig mer, gör att vi lättare kommer att nå ut med information om föryngringsfrågor. Jag tror också att vi även att vi får en ökad grad av kritiska beställare bland de privata markägarna på grund av denna ökade delaktighet och medvetande grad. Även här anser jag att det är de skogliga aktörerna i kombination med lättillgänglig och rätt utformad information som är det bästa verktyget att åstadkomma denna ökning.

9.4 Öka markägarnas engagemang i skogliga frågor

Genom ökat engagemang hos den privata markägaren tror jag att viljan och mottagligheten för information och kunskap om föryngringsfrågor markant ökar. Samtidigt tror jag att engagemang har en stark relation till ökad information, kunskap, medvetenhet och delaktighet i båda riktningarna. Det vill säga att vägen mot ett ökat engagemang ofta grundar sig i, eller är följderna av ökad kunskap, information, intresse och delaktighet. Lyckas vi med att förbättra tillgängligheten och utformningen av informationen anser jag att också chanserna till engagemang ökar. Ökat engagemang leder förhoppningsvis även till ökad ambitionsnivå som i sin tur minskar problemen med dåliga föryngringar

10 Litteraturförteckning

Litteratur:

- Anon, 1999. Skogsvårdslagen Handbok. Skogsstyrelsen, Jönköping
- Anon, 2003. Skogsindustrin 2002 -En faktasamling 2002. Media Express förlag och information, Stockholm
- Ek, B. 2002. Skogsvårdstyrelsen ska få fart på skogsägarna, Skogen nr 2 2002
- Braf, S. 1995. Miljöanpassad skogsföryngring. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- Ek, B. 2001. Skogsskolkarna, mer än var tionde skogsägare struntar i att plantera efter sig, Skogen nr 3 2001
- Elmberg, J. m.fl 1992. Vår skog -vägvalet. SLU och LTs förlag, Arlöv
- Ekelund, H och Hamilton, G. 2001. Skogspolitisk historia, Rapport 8A. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- Enström, J.1996. Grundbok för skogsägare. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- Hamilton, G, 2003. Skogsvårdslagen 100 år, Skogseko, nr 3 2003
- Kvale, S. 1997. Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur, Lund
- Sandström, J. och Jäghagen, K. 1996. Alla tiders skog. Skogsägarnas förlag, Stockholm
- Strömberg, C. 2002. Föryngring av skog. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- Strömberg, C. 1999. Plantans härkomst. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- Strömberg, C. M.fl. 2001. Föryngring av skog, Rapport 8D. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- Wennström, U. 2002. Skogssådd med inblandning av plantagefrö ger bättre återväxt. Resultat Nr 20. SkogForsk
- Åkerman, L. 2001. Återväxtkontroll oftare i syd än i norr, Skogen nr 8 2001
- Österman, P, 2001. Privata skogsägare är sämst på att sköta återväxten, ATL, nr 1/2

Personlig kommunikation:

Skogsvårdstyrelsen Mälardalen

Internetreferenser:

www.svo.se